

Economisch-Statistische Berichten

Psychologie van het verkeer

★

Dr. J. Wemelsfelder

Nederlands positie in een groeiende
wereldeconomie

(I)

★

Drs. M. C. Verburg

Het Deltaplan —
een kwestie van prioriteiten

★

Drs. D. Brüll

Verlanglijst voor een nieuwe Wet
Inkomstenbelasting

(II)

★

J. B. Booij

Levensverzekering
in het eerste halfjaar 1957

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

42e JAARGANG

No. 2101

WOENSDAG 2 OKTOBER 1957

HOLLANDSCHE SOCIETEIT
VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

Anderhalve Eeuw

Levensverzekering

HOOFDKANTOOR
Heerengracht 475, Tel. 49100
AMSTERDAM-C.

HEAD OFFICE FOR CANADA
330 Bay Street
TORONTO 1

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

*Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Alblasserdam*

*Verzorging van
en adviezen inzake
levensverzekeringen
en pensioencontracten*

BENDIEN'S

CONFECTIEFABRIEKEN N.V.

ALMELO - EMMEN - NIJMEGEN

zoekt ter assistentie van de Directie een
economisch geschoolde

TOP-FUNCTIONARIS

met commerciële belangstelling, wiens taak
in hoofdzaak zal liggen op de gebieden van
in- en verkoop, de coördinatie hiervan,
marktanalyse en planning op lange termijn.

In dit vooraanstaande kledingbedrijf met
ca. 2000 werknemers wordt aan een eco-
noom met brede commerciële blik een
levenspositie met overeenkomstige salari-
ering geboden.

*Gegadigden die op volstrekte discretie kunnen
rekenen, worden uitgenodigd hun sollicitatiebrief
in handschrift met gedetailleerde beschrijving van
levensloop en ervaring en voorzien van recente
foto in te zenden onder de aanduiding „persoon-
lijk” aan de Directie van Bendien's Confectie-
fabrieken N.V., Holtjesstraat 16, Almelo.*

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939, Administratie: K 1800-
38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.

Abonnementenprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Psychologie van het verkeer

Het aantal mensen, dat in ons land jaarlijks ten gevolge van verkeersongevallen om het leven komt, bedraagt rond 1.500. Dit is slechts enkele honderden minder dan het aantal slachtoffers van de Nationale Ramp van 1 februari 1953. Nochtans kennen wij in ons land geen, met het Nationale Rampenfonds overeenkomend, Verkeersrampenfonds, geen nationale rouwdag en geen commissie die, naar analogie van de Deltacommissie, op korte termijn voorstellen moet doen om herhaling van het gebeuren te voorkomen. Dit alles zou vermoedelijk wél het geval zijn, indien de verkeersongevallen in plaats van over het gehele jaar verspreid, alle op één dag zouden plaatsvinden. Verkeersongevallen zijn, psychologisch gezien, ten opzichte van natuurrampen in het nadeel, omdat zij het plotselinge en massale van deze laatste missen, want niets werkt blijkbaar zo afstompelijk bij de bestrijding van ongevallen als de bijkans dagelijkse, ja met recht dodelijke, regelmaat waarin zij voorkomen.

Aldus, zij het uitvoeriger, Drs. Ir. H. J. Kolkman in zijn dissertatie „Psychologische achtergronden van de verkeersveiligheid”¹⁾, waarin wordt nagegaan, welke de oorzaken zijn van de grote onveiligheid van het moderne verkeer en wat ter bestrijding van deze onveiligheid kan worden gedaan. Hoewel dit boek zich beweegt op een terrein, liggend buiten het kader van dit blad, en het oordeel over zijn wetenschappelijke merites aan psychologen moet worden voorbehouden, menen wij er niettemin goed aan te doen er de aandacht op te vestigen, omdat het zich bezig houdt met een vraagstuk, dat, gezien de hoge ongevallencijfers, aller aandacht behoort te hebben. Een aangename bijkomstigheid is, dat het boek — en dit kan zeker niet van alle dissertaties worden gezegd — zodanig is geschreven, dat het door ontwikkelde leken goed kan worden gelezen.

Eén der euvelen, waaraan het moderne verkeer lijdt, is het gebrek aan traditie. Het lijkt wel, alsof het buiten het geheel van normen, rechten en plichten is gebleven, dat zich in onze samenleving in de loop der eeuwen heeft ontwikkeld. Deze indruk wekt bijv. de uitlating van de automobilist, die, gevraagd naar hoefden hij zou moeten doen indien hij, rijdend op een hoofdweg, plotseling een van rechts komende fietser voor zijn auto zou krijgen, verklaarde deze desnoods zonder bezwaar dood te zullen rijden, omdat hij „recht (heeft) op het leven van die vent”. In het snelverkeer maken de normen van de samenleving

¹⁾ Uitg. Mij. „De Standaard”, 138 blz., f. 7,50.

plaats voor een „zorg, dat je geen schuld hebt”, hetgeen, zegt Kolkman, dank zij de lacunes in de rechtspraak, maar al te vaak gelukt. Het is vóór alles nodig te bereiken, dat het wegverkeer wordt gezien en beleefd als een onderdeel van, wordt ingebed in het maatschappelijk verkeer.

Hiervoor is o.a. inzicht vereist in de psychologie van het verkeer en het ongeval. In een boeiend hoofdstuk analyseert Kolkman de psychologie van de diverse categorieën verkeersdeelnemers: de chauffeur; de fietser; de motor- en de scooterrijder; de bromfietser en de voetganger. Hij wijst er bijv. op, dat met name de auto en de goede gelegenheid bieden aan primitieve neigingen, zoals agressie — hoevelen rijden niet gaarne met open knalpot? — en vlucht, uiting te geven. Opmerkelijk is, dat de fietser zich, blijkens zijn gedrag in het verkeer, kennelijk zeer stabiel gevoelt en meer op zijn stabiliteit vertrouwt dan de voetganger, die toch met beide benen op de grond staat. Dit laatste is overigens meer letterlijk dan figuurlijk het geval: de eigenschap, die de voetganger n.l. het meest van alle andere verkeersdeelnemers onderscheidt, is het gepreoccupeerd zijn. Pierre Curie moet hiervan een treffend voorbeeld zijn geweest; blijkens de voorin het boek in extenso opgenomen beschrijving van het ongeval, dat hem het leven kostte, moet zijn vader toen hij de droeve tijdiging vernam uitgeroepen hebben: „Waar liep hij nu weer over te dromen?”

Het psychologische beeld, dat de auteur van de verschillende verkeersdeelnemers optrekt, kan, dunkt ons, veel bijdragen tot meer begrip voor en meer bedacht zijn op de gedragsingen van de verkeersdeelnemers onderling. Op dit psychologisch beeld, aangevuld met de persoonlijke — zoals bijv. opmerkzaamheid, sexe, emotionaliteit, alcoholgebruik etc. — en onpersoonlijke factoren, die bij een ongeval een rol kunnen spelen, zijn de door Kolkman voorgestelde maatregelen om het verkeer veiliger te maken, geënt. Zijn voorstellen, die wij in deze beperkte ruimte niet kunnen weergeven, zijn neergelegd in beschouwingen over het voertuig en de weg, over opleiding en propaganda en over wet, wetshandhaving en rechtspraak in verband met de veiligheid. Wellicht zullen niet alle door schrijver genoemde maatregelen in de praktijk ten volle toepasbaar blijken te zijn. Het is echter in ieder geval zinvol hen op hun merites te onderzoeken; een ieder, die zich een voorstelling tracht te maken van het leed, dat verkeersongevallen teweeg brengen, zal moeten beamen, dat de prijs voor veiligheid zelden te hoog is.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Psychologie van het verkeer	787	Boekbespreking:	
Nederlands positie in een groeiende wereld-economie (I), door Dr. J. Wemelsfelder	788	J. Walter Thompson Company: The Western European Markets, bespr. door Prof. Dr. J. B. D. Derksen	801
Het Deltaplan - een kwestie van prioriteiten, door Drs. M. C. Verburg	792	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet ..	801
Verlanglijst voor een nieuwe Wet Inkomstenbelasting (II), door Drs. D. Brüll	795	Notities:	
Levensverzekering in het eerste halfjaar 1957, door J. B. Booij	798	Wonen in West-Duitsland	791
		Recente publikaties	802

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; J. R. Zuidema. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Wanneer de economische groei inderdaad de alpha en de omega van onze nationale economie vormt en zal vormen — en veel wijst hierop —, kan dit fenomeen als allesbeheersend voor de komende decennia worden gezien. De economische groei in ons land en daarbuiten zal onze economische relaties met de buitenwereld geheel bepalen en daarmee de bijdrage van deze relaties aan onze nationale welvaart. Deze gedachte wordt door schrijver als uitgangspunt gekozen. Vervolgens wordt voor enkele landen nagegaan, in welke mate deze zelfstandig de welvaart zouden kunnen verhogen indien in het buitenland de economische expansie zou stagneren. Schrijver constateert dat, gegeven de structuur van onze economie, voortdurend het gevaar dreigt, dat bij gelijke economische krachtsinspanningen in Nederland en in het buitenland, relatief een groter deel van de Nederlandse „effort” aan het buitenland ten goede komt dan omgekeerd.

Inleiding.

Nederlands positie in de wereldeconomie — een onaanzienlijke ster tussen duizenden andere — kan niet worden bepaald zonder het gehele sterrenbeeld der wereldeconomie, al is het maar met de primitieve sextant der menselijke rede, te peilen.

Er is wat ons nationaal economisch wel en wee betreft een gecompliceerde wisselwerking tussen wat er economisch binnen onze grenzen en wat er daarbuiten gebeurt. Daarbij moet dan nog weer een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen structurele en conjuncturele veranderingen. De structurele veranderingen zijn de veranderingen, die zich in de goederensfeer voltrekken; de conjuncturele veranderingen voltrekken zich in de geldsfeer. Beide aspecten worden bij voortduring verward. Zo heeft een politiek van al of niet lage lonen (goedkoopste- of duurste-eiland) in feite niets, maar dan ook niets met onze werkelijke concurrentiepositie op de wereldmarkt te maken, zolang over een langere periode gezien de betalingsbalans in evenwicht wordt gehouden. Een dergelijke politiek is dan ook slechts een instrument bij de betalingsbalanspolitiek of zo men wil de conjunctuurpolitiek. Onze werkelijke concurrentiepositie daarentegen wordt bepaald door de ontwikkeling van de comparatieve kosten zoals deze hieronder nader zullen worden geanalyseerd.

In een tweede fase kan dan ook aandacht aan de conjuncturele aspecten van onze internationaal-economische relaties worden besteed.

Teneinde ons economisch „welzijn” beter te verstaan, is het nuttig de algemene economische ontwikkeling van ons land in historisch perspectief te plaatsen.

De nukken der onvolmaakte statistieken maken het daarbij slechts mogelijk onze economische jaartelling te beginnen aan het eind van de 17de eeuw — een periode waarin ons land nog leefde in de glorie van de O.I. Compagnie, de bloei van talloze trafiekbedrijven, de groei van de grote visserij en niet te vergeten een liberale economische politiek met name op internationaal gebied. Per hoofd der bevolking was in 1688 het inkomen in de drie belangrijkste Europese landen aanzienlijk lager dan thans, zoals uit onderstaand staatje blijkt:

Nederlands positie in een groeierende wereldeconomie

(I)*

TABEL I.

Inkomen per hoofd in 1688
(in guldens van 1950 a)

	Holland	Engeland	Frankrijk
Inkomen per hoofd (in guldens van 1950)	384	320	274
Hiervan belasting in pCt.	25	12	11
Hiervan gespaard in pCt.	12	10	5

a) De cijfers zijn berekend op basis van de gegevens, die King indertijd in 1700 heeft verzameld (opgenomen in Phyllis Deane: „The implication of early national income estimates for the measurement of long-term economic growth in the United Kingdom”, University of Cambridge, 1956). Zij werden via de ontwikkeling van de prijzen van consumptiegoederen in Engeland tot 1950 omgezet in Engelse ponden van 1950. Tussen pond en gulden werd voor 1950 pariteit aangenomen, zodat langs deze weg omrekening in guldens mogelijk was. Uiteraard gaat het hier, gegeven de aard der berekeningen en cijfers, slechts om grove indicaties.

Het inkomen lag weliswaar boven het inkomen per hoofd van de meeste van de tegenwoordige onderontwikkelde gebieden, doch men kan nauwelijks een glimlach onderdrukken, wanneer men in de leerboeken de termen „economische bloei”, „grote rijkdom” of frequenter nog „gouden eeuw” tegenkomt.

Volgens de U.N.O.-classificatie zou de Republiek der Verenigde Nederlanden in de zgn. Gouden Eeuw tot de laag-ontwikkelde gebieden worden gerekend. Men proeft hier iets van de relativiteit der begrippen verband houdende met economische bloei en economische ondergang.

Het valt — over relativiteit gesproken — op, dat het inkomen per hoofd in Holland hoger was dan in Engeland en dit laatste weer hoger dan in Frankrijk. Zouden de liberale economische politiek van de Republiek, de mercantilistische inslag in Engeland en het zware protectionisme van Frankrijk (de 20ste eeuw brengt in dit opzichts niets nieuws onder de zon!) hier iets mee te maken hebben? De vraag stellen is haar in dit geval niet beantwoorden. (Zelfs op belastinggebied is er niets nieuws onder de zon. Wanneer de cijfers juist zijn, zou Holland 2½ eeuw geleden een belastingdruk hebben gekend, waarvoor de moderne welvaartsstaat zich niet zou schamen).

*) De hier geëntameerde serie van vijf artikelen is geïnspireerd op een door de Hollandsche Sociëteit van Levensverzekeringen N.V. bekrond antwoord op een door deze maatschappij ter gelegenheid van haar 150-jarig bestaan uitgeschreven prijsvraag over een analoog onderwerp.

Ruim een eeuw later, in 1798, is het inkomen per hoofd in Engeland (in guldens van 1950) ongeveer 500 gulden, ofwel ten opzichte van 1688 een toename met 50 pCt. Dit komt neer op een toename van gemiddeld $\frac{1}{2}$ pCt. per jaar. Aangenomen mag worden, dat het reëel inkomen in de Republiek, die een dramatische periode doormaakte, eerder lager dan hoger was. Doch ook vóór de Franse tijd zal, gezien het verval van de stapelmarkt en de relatieve achteruitgang van Hollands economische positie, in dit deel van Europa de toename van het inkomen per jaar beneden $\frac{1}{2}$ pCt. per jaar hebben gelegen. De economische ontwikkeling had dus veeleer het tempo van de trekschuit dan van de diligence. Het expansieritme was nauwelijks waarneembaar.

Dan komt omstreeks de eeuwwending het wonderlijke — en honderden handboeken over economische groei ten spijt — onverklaarbare keerpunt in de geschiedenis.

Hargreaves, Watt en Cartwright vormen de epigonen van een geheel nieuwe ontwikkeling. Zij zijn de grondvesters van een geheel nieuwe tijd. Het tempo van de trekschuit werd vervangen door het tempo van de ijzeren spoorweg. Dit verschil in ritme blijkt wel uit onderstaande gegevens. Het expansietempo (d.w.z. het gemiddelde accres) van het inkomen per hoofd verdubbelde na de Franse revolutie; na de uitwerking van de eerste fase van de industriële revolutie verdriedubbelde het ritme zelfs, zoals ook uit onderstaand schematisch overzichtje blijkt:

TABEL 2.

Ontwikkeling reëel inkomen per hoofd
(1900 = 100) a)

	Engeland		Holland (later Nederland)		
	Indexcijfer (1900 = 100)	Gemiddelde groei per jaar	Indexcijfer (1900 = 100)	Gemiddelde groei per jaar	
1688	22	+ 0,5 pCt.	—	< + 0,5 pCt.	
1798	35		—		
1800	35	+ 1,1 pCt.	—	?	
1850	55		—		
1900	100	+ 1,6 pCt.	100	+ 1 pCt.	
1950	175	+ 1,5 pCt.	150		

a) Berekend met behulp van de volgende gegevens: de cijfers van King (zie noot bij de vorige tabel), aangevuld met onderzoekreeksen, gepubliceerd in Phelps Brown: „Accumulation in the British economy”, in het Economic Journal, 1953; Phelps Brown: „Economic growth and the price level”, in het Economic Journal, 1955; Statistische en Econometrische Onderzoekingen, 2e kwartaal 1956.

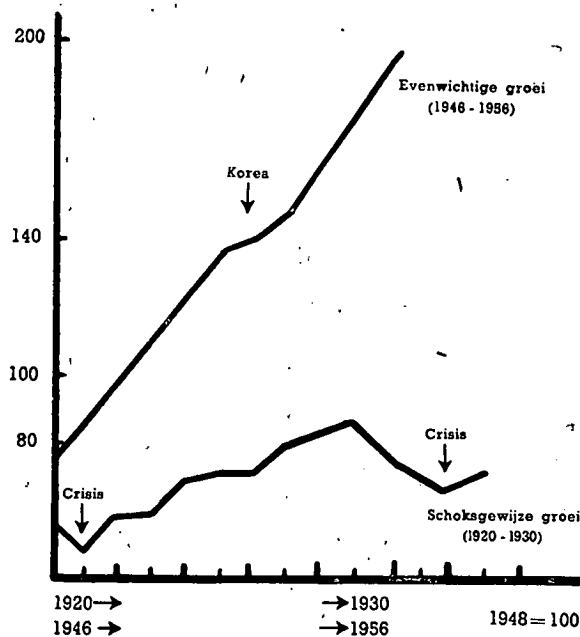
Wanneer voor alle jaren gegevens beschikbaar zouden zijn over de economische ontwikkeling en deze in grafiek zouden worden gebracht, zou de gevonden grafische lijn eeuwenlang langs de X-as kruipen met hoogstens een flauwe neiging om in een slakkengang omhoog te kruipen. Na 1800 schiet zij echter snel naar boven. Deze snelle stijging loopt — onderbroken door twee wereldoorlogen — door, zij het dat zij gepaard gaat met heftige en soms tamelijk lang durende schokken. Na de tweede wereldoorlog ziet men, dat de schokken op de plaatsen waar men hen zou verwachten, uitblijven. Er zijn wat kleine zwakke afwijkingen, zodat de lijn — althans vergeleken met de periode vóór de tweede wereldoorlog — bijna vloeiend wordt, zonder de traditionele breuken, kloven en diepe afgronden.

Nevenstaand grafiekje vergelijkt de ontwikkeling van de industriële produktie in West-Europa na de eerste en na de tweede wereldoorlog¹⁾.

¹⁾ Opgesteld aan de hand van gegevens, gepubliceerd in „Industrial production 1900-1955”, publicatie van de O.E.E.C., 1956.

Men ziet hieruit hoe het ontwikkelingsproces na de tweede wereldoorlog (althans tot nu toe) duidelijke verschillen vertoont met het ontwikkelingsproces na de eerste wereldoorlog. De ontwikkelingslijn, vroeger hordend en stotend, is nu veel meer vloeiend geworden.

*Ontwikkeling industriële produktie in West-Europa
10 jaar na de eerste en 10 jaar na de tweede wereldoorlog*

De ontwikkeling van de economische theorie, die, om in haar eigen taal te spreken, nogal eens een „lag” vertoont tegenover de ontwikkeling van de economische realiteit, heeft aan dit na-oorlogse verschijnsel de naam gegeven van „evenwichtige economische groei”. Zij (de theorie) schijnt dan ook met Keynes’ receptenboek voor de bestrijding van recessies in de hand, optimistischer dan ooit tevoren. De crisisleer geurt naar kamfer.

Wanneer de economische groei inderdaad de alpha en omega van onze volkshuishouding vormt en zal vormen — en veel wijst hierop —, kan dit fenomeen als allesbeheersend voor de komende decennia worden gezien. De economische groei in ons land en daarbuiten zal onze economische relaties met de buitenwereld geheel bepalen en daarmee de bijdrage van deze relaties aan onze nationale welvaart. Hij zal dan ook als uitgangspunt voor deze bijdrage worden aangenomen. Het is historisch een uniek fenomeen, zo uniek zelfs dat het in deze vorm nimmer in de geschiedenis der mensheid voorkwam.

Economische groei en nationaal welzijn: Nederlands bijzondere positie.

Na het voorafgaande kunnen wij het gezichtsveld wat verder vernauwen. Het gaat er thans om de plaats van Nederland in het internationaal-economisch bestel af te tasten.

Nu wordt onze positie in de baai der wereldeconomie nogal eens vaak gemeten aan de grote betekenis, die de internationale handel voor het nationaal inkomen heeft. Het cijfer van 40 à 50 voor het percentage dat de import van het nationaal inkomen vormt is dan ook geen bagatel. Dit cijfer mag enerzijds weliswaar indrukwekkend zijn, anderzijds vormt het als het ware een momentopname. Het is een foto en geen film. Het geeft niet aan,

hoe onze economie samenhangt met de expanderende economie buiten onze grenzen.

Hoe de film op te nemen, die ons een beeld kan geven van het proces dat Nederlands plaats in een groeiende wereldeconomie bepaalt?

Enig idee van onze afhankelijkheid van het buitenland kunnen wij verkrijgen, indien wij trachten op te sporen of en in welke mate wij zelfstandig onze welvaart zouden kunnen verhogen, indien wij geen steun hadden van de economische ontwikkeling buiten onze grenzen, d.w.z. indien in het buitenland de economische expansie zou stagneren, zodat het nationaal inkomen daar op een stabiel niveau gehandhaafd zou blijven. Een simpele rekenkundige exercitie kan ons hierover nader informeren.

Wanneer het nationaal inkomen in Nederland met x pCt. zou toenemen bij een gelijkblijvend prijsniveau en dus een niet veranderende ruilvoet en wij even eenvoudigheidshalve aannemen, dat wij voor onze import geheel op het buitenland zijn aangewezen (wat in ieder geval voor 60 pCt. van onze import opgaat), dan wordt het toegenomen inkomen gedeeltelijk aan importgoederen en gedeeltelijk aan goederen uit onze exportsectoren besteed. De mate van invoertoeneming hangt daarbij geheel af van de intensiteit van de behoeften. Hoe intensiever de behoeften hoe groter de toeneming van de import. Zonder de berekeningen van het Centraal Planbureau over deze verbanden als het begin en eind van alle wijsheid te zien, lijkt het wel aannemelijk, dat deze inkomenselasticiteit in een land, dat zozeer van het buitenland afhankelijk is, hoog moet zijn. Dit is een cruciaal punt in onze economische relaties met het buitenland.

De totale toeneming van de import wordt dan bepaald door de verandering van het nationaal inkomen (in procenten) vermenigvuldigd met de inkomenselasticiteit van de vraag naar importgoederen. Wanneer het C.P.B. dan ook voor de inkomenselasticiteit een cijfer van 1,6 pCt. opgeeft, zouden wij dit niet als een duimstokmaat willen hanteren, maar uitsluitend ter bepaling van de gedachten willen gebruiken als een nogal hoge waarde.

Bij een toeneming van het nationaal inkomen met 1 pCt. neemt dus de import met 1,6 pCt. toe. Wanneer het nationaal inkomen dus in een tempo zou toenemen gelijk aan dat van de voorafgaande na-oorlogse jaren (ca. 4 pCt. per jaar), zou de importvergroting $4 \times 1,6 = 6,4$ pCt. bedragen. In letters uitgedrukt $G(\text{groei tempo}) \times E(\text{inkomenselasticiteit}) = \text{importtoeneming}$.

Wanneer wij op dit voorbeeld voortborduren (dus aannemen, dat de economieën in het buitenland niet zouden groeien, maar stagneren), dan zou dit betekenen dat, om een toenemende import te financieren, vergroting van de uitvoer nodig is. Vergroting van de uitvoer komt echter niet als manna voor niets uit de hemel. Zij kan in ons gestileerde voorbeeld alleen worden bereikt door een prijsdaling (in economisch jargon vertaald: door een „ruilvoetverslechtering“):

Hoe groot zal deze ruilvoetverslechtering moeten zijn om te zorgen, dat de toegenomen invoer en de door de ruilvoetverslechtering toenemende uitvoer weer met elkaar in evenwicht zijn? Dit hangt natuurlijk helemaal af van de vraag in welke mate de uitvoer gestimuleerd wordt door de ruilvoetverslechtering. In hoeverre zal een prijsdaling van de uitvoerproducten de buitenlandse kopers tot grotere aankopen van boter, kaas, eieren, elektrische scheerapparaten, kunstzijde en wat dies meer zij verlokken? Dit hangt af van de prijselasticiteit van de buitenlandse vraag naar het Neder-

landse exportpakket, d.w.z. de procentuele toeneming van het exportvolume bij een prijsdaling van 1 pCt. De toeneming van de uitvoer, in volume gemeten, wordt dan gelijk aan de prijsverandering (p) \times de exportelasticiteit (π_e). Bovendien hangt de invloed van de ruilvoetverslechtering op de betalingsbalans ook af van de reactie van de invoer op een prijsverandering. In dit geval dus van de invoerelasticiteit (de procentuele vermindering van het invoervolume bij een prijsverandering van 1 pCt). Het invoervolume en ook de invoerwaarde verandert dan in een omvang gelijk aan de prijsverandering (p) \times de invoerelasticiteit (π_i).

De verandering in de betalingsbalans ten gevolge van een ruilvoetverslechtering is dus gelijk aan de omvang van de ruilvoetverandering (R) \times de som van in- en uitvoerelasticiteiten. Aangezien wij deze invloed in geldeenheden uitdrukken en dus ook de verandering in de prijs (en niet alleen de verandering in geëxporteerde en geïmporteerde hoeveelheden) willen uitdrukken, wordt uiteindelijk (dus in geldeenheden uitgedrukt) de verandering in de betalingsbalans bij een ruilvoetverandering R gelijk aan: $R(\pi_e + \pi_i - 1)$ ²⁾.

Wanneer de omvang van het betalingsbalanssaldo bekend is (in ons geval gelijk aan inkomensgroei \times inkomenselasticiteit van de import, ofwel GE), kan dus nu ook het spel omgekeerd worden gespeeld. Het gaat er immers om na te gaan, welke ruilvoetverandering nodig is om de betalingsbalans in evenwicht te brengen.

Wanneer R de verandering in de ruilvoet indiceert (of zo men wil de verandering in de waarde van de valuta), moet deze ruilvoetverandering gelijk zijn aan:

$$R = \frac{GE}{\pi_e + \pi_i - 1}$$

In letteraanduidingen staat thans wat men ook omslachtig in woorden kan zeggen, namelijk dat een bepaalde verandering in de prijsverhouding tussen Nederlandse en buitenlandse produkten nodig zou zijn, indien in een groeiende Nederlandse economie de import zou toenemen, terwijl in het buitenland geen groeikrachten aanwezig zouden zijn, zodat de export niet op „natuurlijke wijze“ zou kunnen toenemen, doch slechts door het tot stand brengen van een verandering in de prijsverhouding tussen Nederlandse en buitenlandse produkten.

Deze ruilvoetverslechtering heeft natuurlijk een ongunstige invloed op het nationaal inkomen, en dus op de welvaart in het Nederlandse gebied. Met andere woorden: enerzijds neemt de welvaart ten gevolge van de economische expansie wel toe; anderzijds gaan er negatieve invloeden op de welvaart uit van de ruilvoetverslechtering. Het is als een olietank, die bijgevuld wordt, terwijl tijdens het bijvullen een deel van de olie weglekt. Hoe meer er weglekt, hoe ongunstiger de situatie natuurlijk is voor de eigenaar van de tank.

Deze negatieve invloed op de welvaart kan natuurlijk eveneens berekend worden. Wanneer wij de omvang van de ruilvoetverslechtering ΔR kennen en het aandeel van de import in het nationaal inkomen weten (I), dan neemt het nationaal inkomen door de ruilvoetverandering af met ΔRI .

In algemene termen kan men dan stellen, dat de invloed

²⁾ Immers, in buitenlandse valuta uitgedrukt neemt de waarde van het saldo (in procenten) af met de procentuele omvang van de ruilvoetverslechtering, zodat men van de som van de procentuele verandering in uitvoer- en invoervolume de omvang van de ruilvoetverslechtering (in pCt.) moet aftrekken.

van een bepaald groeipercentage G (aannemende dat in het buitenland geen economische groei zou bestaan) op de welvaart (lees op het nationaal inkomen) in ons voorbeeld gelijk gesteld kan worden aan:

$$\Delta Y = \frac{GE}{\pi_e + \pi_i - 1} \times I$$

Hierin stelt ΔY dus de omvang van de welvaartsvermindering ten gevolge van de economische expansie voor.

Nu het dieplood is geconstrueerd, kan het uitgeworpen worden om de economische positie van Nederland in dit opzicht wat nader te peilen.

Het is nu immers maar een kwestie van cijfers invullen geworden. Deze cijfers mogen ook hier natuurlijk niet al te strikt worden geïnterpreteerd. Het gaat hier niet om precisieberekeningen, die met enige decimalen nauwkeurig kunnen worden opgesteld, maar om tendenties en indicaties. Voor dit doel zijn de gebruikte gegevens voldoende representatief.

Wij vinden dan de volgende gegevens:

$$\Delta Y = \frac{G \times 1,6}{2 + 0,1 - 1} = \frac{1,6 G}{1,1} \times 0,5 = \frac{0,8}{1,1 G} = \frac{8}{11} G$$

Met andere woorden: bij een groeitempo in Nederland van bijv. G pCt. per jaar moet met een welvaartsverlies van $8/11 G$ pCt. gerekend worden, zodat slechts $3/11$ als

uiteindelijke welvaartswinst overblijft, d.w.z. als reële toename van het nationaal produkt.

In grote lijnen komt het erop neer, dat wanneer Nederland geheel alleen op eigen benen zou moeten staan en dus geheel zelfstandig zou expanderen, van elke 10 pCt. expansie die in het produktie-apparaat in een bepaalde periode plaats zou vinden, slechts $3/11$ deel of 27 pCt. aan de welvaart van het eigen land ten goede komt. De resterende 73 pCt. zou ten voordele van het buitenland komen.

Deze cijfers indiceren wel, welke formidabele krachtsinspanning nodig zou zijn, indien wij onder de geschikte omstandigheden onze economie uitsluitend op eigen kracht op de been zouden moeten houden. Onze economie is als een slechte geleidingsdraad, waarin een behoorlijke portie energie verloren gaat. Wanneer wij het hier gevonden cijfer vergelijken met analoge gegevens, die wij voor andere landen, bij aanneming van dezelfde omstandigheden, berekenen, valt onze speciale positie onmiddellijk op. In vergelijking tot andere landen vinden wij namelijk de volgende cijfers:

Hypothetisch berekende expansieverliezen aan het buitenland a) bij eenzijdige economische groei in het desbetreffende land (en dus stagnering van de economische ontwikkeling van de wereld) in:	
Nederland	73 pCt.
Noorwegen	70 pCt.
Verenigd Koninkrijk	30 pCt.
Frankrijk	14 pCt.
Italië	16 pCt.
Verenigde Staten	1 pCt.

a) Berekend op grond van gegevens gepubliceerd in J. J. Polak: „An international economic system 1954”, Allen & Unwin, 1954; Chang: „International comparison of demand for imports” in Economic Journal, 1946, blz. 188.

Naarmate onze expansieverliezen aan het buitenland die van het buitenland aan ons overtreffen, zal ons welvaartsverlies groter zijn. Nu zal de Nederlandse coëfficiënt weliswaar lager uitvallen, indien wij rekening houden met het feit dat een deel van de import (ca. 40 pCt.) door binnenlandse produktie kan worden vervangen³⁾, doch in het buitenland is dit in veel sterkere mate mogelijk, zodat dit aspect het beeld slechts ongunstiger maakt.

Aan het slot van het verhaal komt dan ook de moraal. Deze komt hierop neer, dat, gegeven de structuur van onze economie, voortdurend het gevaar dreigt dat bij gelijke economische krachtsinspanningen in Nederland en het buitenland, relatief een groter deel van de Nederlandse „effort” aan het buitenland ten goede komt dan omgekeerd, zodat ons land slechts bij een relatief grotere krachtsinspanning met zijn partners „gelijk op” zal kunnen doen. Wij zijn onder deze omstandigheden als de atleet, die van nature een slechtere constitutie heeft meegekregen en daarom relatief meer dan zijn atletische collega's (of zo men wil concurrenten) voor de hordenloop moet trainen en volharden, teneinde de relatief grotere krachtsinspanning te kunnen opbrengen. Op zichzelf een niet benijdenswaardige positie.

De vraag is nu in hoeverre bovenstaand beeld zich in het verleden heeft voorgedaan respectievelijk in hoeverre het in een al of niet nabije toekomst kan opdoemen. Met andere woorden: welke zijn de wegen en middelen, waardoor Nederland de omstandigheden, waaronder het in de race om de exportmarkten moet meedoen, kan verbeteren respectievelijk heeft verbeterd?

Deze vraag zal in een volgende bijdrage onder ogen worden gezien.

's-Gravenhage.

Dr. J. WEMELSFELDER.

³⁾ Men zou deze tendenties in een gecompliceerde formule kunnen onderbrengen, hetgeen hier gegeven de beperkte opzet van deze analyse verder achterwege is gebleven.

Wonen in West-Duitsland

In „Wirtschaft und Statistik” van juli 1957 zijn de eerste resultaten opgenomen van de Duitse woningtelling, gehouden in september van het vorige jaar. Uit de gepubliceerde cijfers kan worden afgeleid, welke invloed de grote bedrijvigheid in de woningbouw na 1950 heeft gehad op de woningvoorziening. In onderstaande tabel zijn de beschikbare woningen, onderverdeeld naar het aantal vertrekkers, weergegeven tegenover de aantallen woninggebruikers verdeeld naar gezinsgrootte.

Woningen en woninggebruikers in West-Duitsland

	Vertrekken a) per woning c.q. personen b) per gezin							Totaal
	1	2	3	4	5 en 6	7 en meer		
	(in mln.)							
sept. 1950:								
woningen	0,1	1,2	2,6	2,5	2,2	0,8	9,4	
gezinnen	1,4	3,8	3,6	2,6	2,0	0,6	14,0	
verschil	-1,3	-2,6	-1,0	-0,1	+0,2	+0,2	-4,6	
1950-1956:								
netto-toevoeging aan de woningvoorraad	0,1	0,7	1,4	0,9	0,3	-0,1	3,3	
sept. 1956:								
woningen	0,2	1,9	4,0	3,4	2,5	0,7	12,7	
gezinnen	1,4	4,3	3,8	2,8	2,1	0,6	15,0	
verschil	-1,2	-2,4	+0,2	+0,6	+0,4	+0,1	-2,3	

a) Met ten minste een oppervlakte van 6 m², keukens inbegrepen.

b) Waaronder alleenstaanden voor de helft begrepen.

Uit de cijfers blijkt, dat het tekort voor het grootste deel bestaat uit kleine woningen. Hierbij dient evenwel rekening te worden gehouden met het feit, dat vele kleine gezinnen een grotere woning zullen wensen, dan hun in bovenstaande opstelling is toegedacht.

De schrijver behandelt de zojuist door het Provinciaal Bestuur van Zeeland bekend gemaakte visie op het Deltaplan. Zij wordt geplaatst tegen de achtergrond van de rentabiliteit van de verschillende bestemmingen, die mogelijk zijn. Aldus wordt een inzicht gegeven in het prioriteiten-schema, dat dient te worden samengesteld. Aan een dergelijk schema in het nationale vlak is men nog niet toegekomen. Gegeven de hoge rangorde van het Deltaplan in de schaal van nationale behoeften, ontstaat binnen dit waterstaatswerk een strijd tussen de belangen van de visserij, het zoete water, de landaanwinning en de recreatie. De betekenis van betere verkeersverbindingen en van de industrialisatie daarentegen treedt buiten het kader van het Deltaplan in het strijdperk tegen soortgelijke investeringen elders in den lande.

Het is genoegzaam bekend, dat de afsluiting der zeegetaten de fysisch-geografische gesteldheid van het zuidwestelijk deltagebied en daardoor zijn economische structuur grondig zal wijzigen. Betere aansluiting aan het nationale net van landwegen, tot ondergang bedreigde visserijcultures, zoet water voor de gehele Nederlandse landbouw en landaanwinning, uitgestrekte recreatiegebieden, verzorgende bedrijven, die in verschillende plaatsen hun afzet verliezen, beperking van het aantal landbouwhavens en industrialisatiemogelijkheden — ziedaar de schaal van structuurwijzigingen, die zich zullen voordoen.

Welbeschouwd ziet de econoom in deze dingen zijn kernprobleem van prioriteiten aan de orde gesteld. In de oneindige serie behoeften heeft het Deltaplan een zeer hoge rangorde gekregen; de beperkte middelen, die in vele richtingen kunnen worden aangewend, zullen dus voor een deel op dit werk worden afgestemd. Deze aanwending der produktiemiddelen ontleent haar belangrijkheid aan de veiligheid en het hoge economische nut van het zoete water. De toelichting op de Rijksbegroting voor 1958 onderstreept dit: met geen woord wordt gesproken over beperking van de „delta-bestedingen”; met veel woorden daarentegen wordt gewezen op het belang van het bevorderen ener gezonde economische structuur van de landbouw — daartoe behoort zeker ook de produktie-omstandigheid zoet water — als het beste middel voor het handhaven van een zelfstandige boerenstand in Nederland.

In globale cijfers uitgedrukt komt deze prioriteit neer op het volgende. Op de totale balans voor het Deltaplan van rond f. 2,7 mrd. verdient ons land gemiddeld f. 2,45 mrd. terug; het nadelig saldo is dus f. 250 mln. Het alternatieve plan tot versterking van de bestaande dijken levert op een totaal van f. 1,7 mrd. een tekort op van ruim f. 1,4 mrd. Gegeven de keuze van de uitvoering van het Deltaplan mag men de zuiver waterstaatkundige posten van het anders noodzakelijke alternatief, zijnde ruim f. 1,6 mrd., in mindering brengen — ook zonder „bijverdiensten” zou men de veiligheid moeten verhogen —, zodat er onder zuiver economische gezichtshoek gezien een overschot is van f. 1,35 mrd. Eenzelfde redenering zou kunnen worden opgezet voor het plan tot dijkversterking, waarbij het overschot slechts f. 350 mln. zou zijn.

Gegeven thans de uitvoering van het Deltaplan ontstaat

Het Deltaplan - een kwestie van prioriteiten

een nieuw probleem van prioriteit. Ook dit is kwantitatief te benaderen, omdat het is terug te brengen tot een vraagstuk van kosten en opbrengsten. Overeenkomstig onze huidige noties omtrent de menselijke betrekkingen berekenen wij deze opbrengsten niet meer louter economisch. M.a.w.: als de kosten de baten overtreffen, dan stellen wij tegenover de economische marge de immateriële goederen, die ons deel worden om ten slotte in de uitgaven al dan niet toe te stemmen.

Visserij.

Laten wij dit laatste aantonen aan de hand van de visserijcultures. Hun ondergang is niet alleen een kwestie van calculeren; daarover bestaat geen onenigheid. Deze komt pas, als wij in concreto moeten beslissen of overplaatsing van de Oosterschelde naar de Grevelingen verantwoord is. In Zeeland zal men eerder over de nadelige marge heenstappen dan in Rotterdam, waar men ter plaatse een onmisbaar recreatiegebied wil scheppen.

Het is thans zover, dat de Zeeuwse wens in vervulling gaat. Achter de dam, die over vier jaar ten noorden van Veere zal liggen, zal een proefbassin worden aangelegd, waarin onderzocht zal worden onder welke omstandigheden de oestercultuur en de mosselverwatering kunnen worden overgeplaatst. De ouderwetse economische formule $MV = PT$ is hier toepasselijk, waarin M figureert als de hoeveelheid water, V als de stroomsnelheid en PT als de omvang van de hevel. Dit laatste presenteert zich als een geldbedrag, dat gesteld kan worden tegenover de opbrengsten aan oesters en mosselen ad f. 14 mln. per jaar. Ten slotte zijn er op het Grevelingen-bekken nog claims ten behoeve van de recreatie en het zoete water. Uit deze driehoeksverhouding zal de Regering een keuze moeten doen. Ten slotte zal het Parlement namens het Nederlandse volk moeten beslissen of de geestelijke waarden, die de visserij vertegenwoordigt, opgewassen zijn tegen een eventueel nadelig écart.

Een andere visserijzaak schijnt verloren te zijn. De garnalenvisserij, uitgeoefend vanuit Veere op de Oosterscheldemonding, zal door de dam in het Veerse Gat worden gecoupeerd. De door Zeeland bepleite sluis in deze dam zal te grote financiële offers vergen, nl. rond f. 6 mln. Hiertegenover staat een netto-provenu van de garnalenvangst over

de jaren 1952 tot en met 1956 van f. 300.000. Bovendien vreest men verzandingen. Wij moeten derhalve aannemen, dat het door Zeeland naar voren gebrachte alternatief van de overplaatsing van de 28 schepen tellende vloot van Veere naar de te vergroten haven van Colijnsplaat op Noord-Beveland zal worden verwerkelijkt. Weliswaar wordt deze over ruim 20 jaar met de Oosterschelde afgesloten, maar het is dan toch de vraag, of de garnalenstand zich zal handhaven.

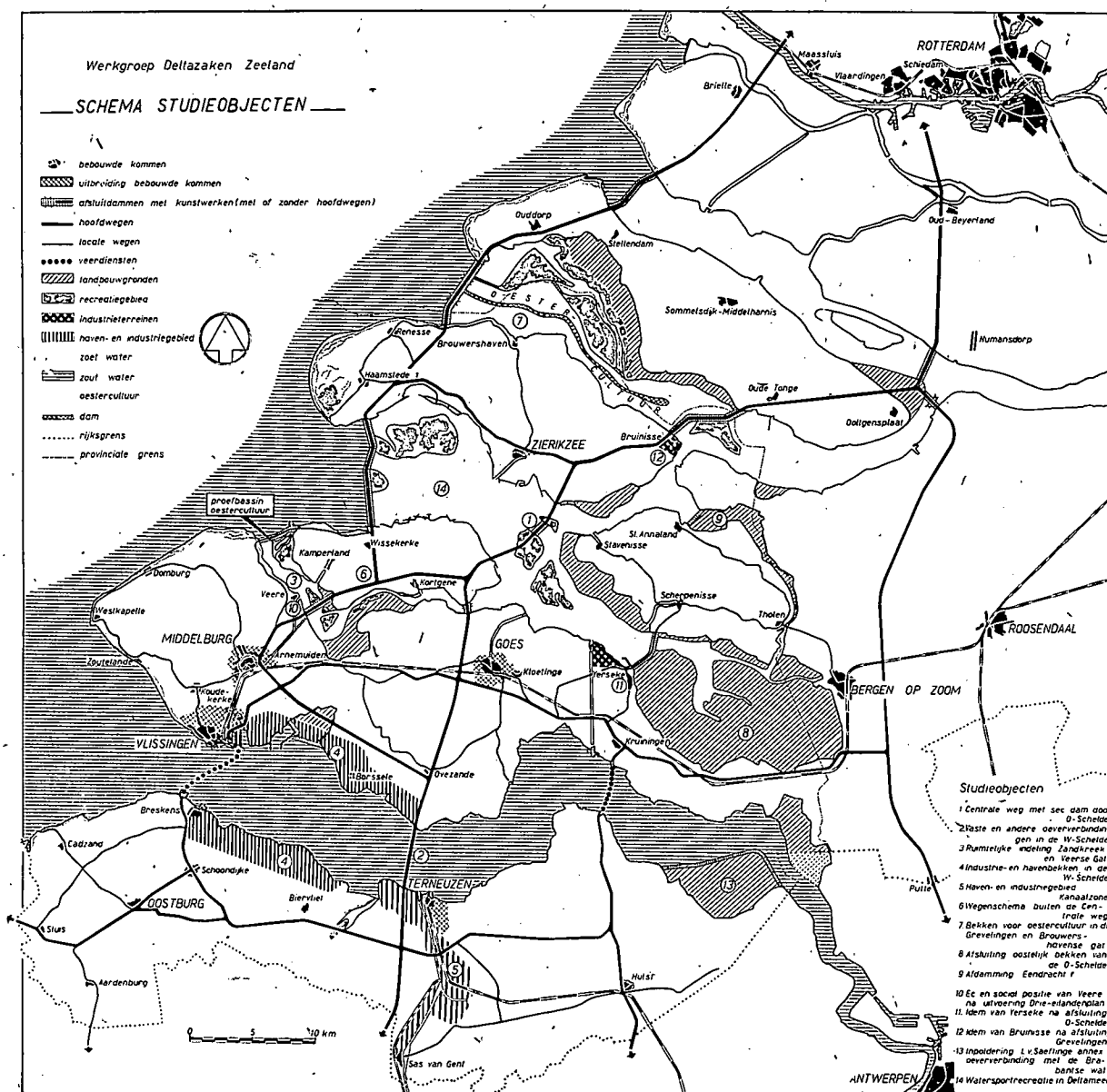
Wij zien dus, dat de Zeeuwse prioriteit laag genoteerd staat, omdat zij in wezen een kwestie betreft van lokale economie: voor het land als geheel doet het er niet toe waar de vis wordt aangevoerd. Een redenering, waarbij het accent in Zeeland toch iets anders is gelegd, omdat de garnalenvisserij vanuit Veere ongetwijfeld langer zou kunnen worden uitgeoefend (terwijl de sluiswerken in 40 jaar kunnen worden afgeschreven); omdat ook zeejachten van deze sluis gebruik kunnen maken (en verder tussen Vlissingen en het Haringvliet in de dammen geen zeesluizen worden aangelegd); omdat deze sluis voor de kustvaart via de Zandkreek toegang blijft geven tot de Oosterschelde, trouwens ook tot het Kanaal door Walcheren; en omdat uit toeris-

tisch oogpunt het binnenvaren van de vissersvloot in Veere een onvervangbaar schouwspel biedt.

In de verre toekomst staat Zeeland dus voor de noodzaak van overschakeling. Ook met het oog op de grote immateriële betekenis van de visserij heeft het Rijk dan ook nu reeds toestemming verleend tot het oprichten van een Zeeuwse vissersschool in Vlissingen, waar de geestelijke en technische omschakeling op lange termijn kan worden voorbereid.

Landbouw.

Een tweede complex van prioriteiten ligt in de landbouwsector. De economische waarde van 1 ha water in de zoete bassins wordt gelijk gesteld aan die van 1 ha land, omdat men er 20 pCt. oogstdepressie op 5 ha bestaand land (ten gevolge van de verzilting en de verdroging) mee kan opheffen. Nu is de sociaal-economische waarde van 1 ha land gemakkelijk vast te stellen. Het equivalent aan zoet water daarentegen heeft een eenvoudige te berekenen bruto-waarde, maar over de kosten van verplaatsing naar hoger gelegen gronden is weinig bekend. Ergens ligt hier een kritische grens, die tevens aangeeft, hoe groot het zoetwaterbekken moet zijn om nog te renderen.

In verschillende publikaties ¹⁾ zijn de elementen van een „multiple purpose”-balans van zoet water aan de orde gesteld. Ir. Hendriks stelde de agrarische bruto-opbrengst van een Zeeuws meer, waarin 15.000 ha minder of meer land (i.c. meer of minder zoet water) wordt gewonnen als indifferent. De kosten om West-Brabant te bevoeien acht hij echter waarschijnlijk hoger dan die van landwinst (wat a fortiori geldt bij bevoeiing van de zandgronden in Oost-Brabant). Vandaar dat zijn voorkeur voorlopig uitgaat naar de genoemde landwinst. Ir. Herweijer en Ir. Van Rossum hebben de netto-winst per ha door bevoeiing van droogtegevoelige gronden bij intensivering van het bedrijf voorlopig op f. 100 per jaar gesteld, wat in dezelfde richting wijst. Op proefobjecten zal dit nader moeten worden bestudeerd. Aan de kostenzijde moeten de uitgaven van de aanleg van waterlopen, stuwen en pompen worden begroot. Op de gedifferentieerde economische waterbalans zullen ook alternatieven tot uitdrukking moeten komen, zoals de aanleg van wateropslagplaatsen op de Utrechtse heuvelrug en de Veluwe, en in delen van Oost-Brabant en Noord-Limburg of de Gelderse Achterhoek en Twente, het terugdringen van de verzilting bij Rotterdam vanuit het IJsselmeer of de aanleg van een watersuppletiekanaal uit de Rijn bij Neuss-Düsseldorf naar de Maas bij Venlo. Een dergelijke analyse zal aantonen of de Zeeuwse wens naar zoveel mogelijk landaanwinning economisch verantwoord is, met andere woorden waar de prioriteit ligt.

Het prioriteitschema met betrekking tot het herstel en de vernieuwing van de landbouwhavens is reeds vastgesteld. Concentratie van deze vaak kleine havens is mogelijk nu de paarden- door de motorische tractie is vervangen en grotere afstanden kunnen worden afgelegd. Zij is ook nodig, met het oog op de concurrentie tegen het vervoer over land, die alleen door grotere binnenschepen kan worden aangeboden en met het oog op de veiligheidseisen. De praktijk in de Noordoostpolder heeft uitgewezen, dat met een gering vervoer te water kan worden volstaan, mits behoorlijke landbouwwegen worden aangelegd, zodat in oostelijk Flevoland slechts 16 pCt. van de kavels op bevaarbaar water wordt aangesloten. De berekening voor Zeeland zocht het midden tussen de huidige situatie — hoge investeringen, maar lage vervoerskosten — en de uitrusting van elk eiland met één haven, wat weinig investeringen, maar hoge vervoerskosten met zich zou brengen. Door het Economisch Technologisch Instituut voor Zeeland werd een zo exact mogelijke berekening gemaakt van de kadelenkte en gesteld, dat alle belangrijke havens toegankelijk moeten zijn voor kempenaars, eisen waaraan de Rijkswaterstaat in het Drie-eilandengebied volledig tegemoetkomt.

Recreatie.

Op het gebied van de recreatie wordt in ditzelfde gebied, dat in 1961 tot stand zal zijn gekomen, een watersportgebied aangelegd; dat later via de overige meren aansluiting geeft tot aan Delfzijl toe. Reeds nu heeft de Royal Yacht Club de Belgique, die 350 boten omvat, besloten haar zetel naar Kortgene te verplaatsen. De Provinciale Plano-

¹⁾ H. J. A. Hendriks: „Het Deltaplan en de landaanwinning” in het jaarverslag over 1956 van de Nederlandse Vereniging voor Landaanwinning, blz. 46-59; J. van Veen en F. P. Mesu: „Waterhuishouding in Nederland” in de berichten van de Nederlandse Vereniging voor Landaanwinning, 1957, no. 6; S. Herweijer en H. van Rossum: „De waterhuishouding voor de landbouw in Nederland” in het tijdschrift „Water”, 23 augustus 1956, blz. 217-227; J. van Veen: „De Nederlandse waterhuishouding” in „E.-S.B.” van 10 juli 1957, blz. 547-549.

logische Dienst werkt aan een bestemmingsplan, waarin de belangen van de landbouw, de visserijcultures en de recreatie harmonisch zullen worden verenigd. Meer dan 1.000 ha water zal goed bereikbaar zijn; er komen jachthavens en aanlegplaatsen, centra voor zomerhuizen, kampeerterreinen en grote bospartijen. Voor zover er hier sprake is van prioriteiten, liggen deze in feite fysisch-geografisch bij voorbaat gefixeerd. Pas later bij de uitvoering van het eigenlijke Deltaplan zal van recreatiezijde worden aangedrongen op een zo laag mogelijk zomerpeil in het Zeeuwse meer, teneinde de vele zandplaten te benutten. Deze pleitbezorgers vinden in het prioriteitengevecht de landwinners aan hun zijde, de zoetwatervoorstanders aan de andere kant van de streep.

Industrialisatie.

Het vraagstuk van de industrialisatie is er één van prioriteiten in het nationale vlak. Aan de Sloehaven ten oosten van Vlissingen en langs het te verbreden kanaal van Terneuzen naar Gent liggen voor ons land nieuwe mogelijkheden. Deze werken staan op het punt te worden uitgevoerd; wat de Sloehaven betreft, moet met het oog op de veiligheid in ieder geval toch de kust worden recht getrokken. De Koninklijke Maatschappij „De Schelde” heeft hier grootscheepse plannen, die op den duur f. 100 mln. kunnen belopen, aangekondigd. Het ziet er naar uit, dat de Zeeuwse desiderata worden ingewilligd, nu de Rijksbegroting in haar toelichting stelt, dat de ontwikkeling aan diep vaarwater „elders in Nederland” in het kader van de ruimtelijke decentralisatie tot stand dient te komen ²⁾.

Verkeer.

Het verkeersvraagstuk zal, althans voor Zeeland, pas op lange termijn worden opgelost. De verbinding tussen Zierikzee via de dam in de Grevelingen en de brug over het Haringvliet zal ruim binnen 10 jaar tot stand zijn gebracht. De overbrugging van de Oosterschelde ³⁾ van Zierikzee naar Noord-Beveland zal echter eerst aan de orde komen, wanneer deze riviermond is afgedamd, tenzij een oplossing kan worden gevonden als in het Haringvliet wordt toegepast. Ware dit technisch mogelijk — zonder schade toe te brengen aan de oester- en mosselcultuur — dan zou hiervoor het tegen 5 pCt. gekapitaliseerde minimum-rendement, zijnde f. 45 mln., kunnen worden uitgetrokken. Evenals Goeree-Overflakkee zou Zeeland dan bereid moeten zijn de rentekosten, voortspruitend uit vervroegde aanleg, door tolheffing te delgen, zulks weer in het licht van de prioriteit van vaste verbindingen met een meer nationaal karakter, waaryan er nog vele op uitvoering wachten.

De vaste verbinding over de Westerschelde geeft op zichzelf nog geen rendabele exploitatie te zien. Wanneer deze over de Oosterschelde voorlopig geen vaste doorverbinding naar Rotterdam krijgt, kan worden gesteld, dat over 10 jaar de kosten van een brug over de Westerschelde de f. 300 mln. niet te boven mogen gaan, wil er van een nationaal-economisch rendement sprake zijn ⁴⁾. Zou de verbinding over de

²⁾ Voor een eerste benadering van het zeer ingewikkelde prioriteitencomplex van de „ruimtelijke economie” in ons land, zie L. H. Klaassen, „De economische problematiek van de ruimtelijke ordening” in maandschrift Economie, april 1957, blz. 301-314.

³⁾ Zie M. C. Verburg: „Verkeersanalyse van het Deltaplan” in „E.-S.B.” van 27 oktober 1956.

⁴⁾ M. C. Verburg: „Zeeuwisch-Vlaanderen en de decentralisatiepolitiek, een vaste oeververbinding noodzakelijk” in Zeeuws Tijdschrift no. 3 en 4, 1956.

In vervolg op het eerste artikel over dit onderwerp brengt schrijver nog enkele wenselijkheden met betrekking tot de nieuwe Wet Inkomstenbelasting naar voren. Schrijver betoogt o.a. dat het uitdrukkelijk toestaan van „reserves” in art. 10 I. B. overbodig is, dan de wetgever ervan berust op goed koopmansgebruik. Zulks geldt z.i. ook voor de rampenreserve van art. 11 I.B. Schrijver acht het wenselijk dat de wetgever zich omtrent de aan de boekhouding te stellen eisen opnieuw gaat beraden. Hij ziet voorts gaarne dat winst, behaald met of bij het overdragen of liquideren van een bedrijf, of een gedeelte ervan, dan wel ten gevolge van gewijzigde rechtsopvattingen, op daartoe gedaan verzoek, belast wordt op de voet van art. 48, met dien verstande dat het proportionele tarief van dit artikel gebaseerd wordt op het gemiddelde percentage over de laatste drie jaren geheven van de laatste 600 gulden van het volgens de tabel belaste gedeelte van het zuiver inkomen.

Verlanglijst voor een nieuwe Wet Inkomstenbelasting

(II)¹⁾

De vervroegde afschrijving (art. 8 lid 3).

Deze per 1 januari 1958 aflopende faciliteit staat geheel buiten goed koopmansgebruik, zij het dat hierdoor bepaalde gebreken in de fiscale jaarwinstberekening, die een gevolg zijn van het terzijde stellen van goed koopmansgebruik, gemitigeerd worden. Hieruit volgt, dat vanuit het oogpunt van rechtvaardige lastenverdeling voor deze faciliteit geen plaats meer is indien en voor zover de waardering van bedrijfsmiddelen uitsluitend door goed koopmansgebruik wordt beheerst. Als men afziet van haar nivellerend effect op de inkomstenstoppen, welk veelzijdig vraagstuk hier niet besproken wordt, zal het in het laatstbedoelde geval uitsluitend van de conjuncturele en structurele situatie kunnen afhangen, of, en zo ja, welke investeringen de wetgever in het belang der nationale welvaart voor vervroegde afschrijving in aanmerking doet komen.

Afschrijving vanaf de bestelling (art. 8 lid 2).

Deze mogelijkheid lijkt mij in strijd met goed koopmansgebruik en met het systeem der wet.

Art. 8 lid 1 spreekt van de afschrijvingen, die aan een bepaald jaar kunnen worden toegerekend, d.w.z. betrekking hebben op bijdragen van het produktiemiddel tot de jaarproduktie. Hiernaast kennen wij „waardecorrecties”, die nodig worden indien door bijzondere omstandigheden de bedrijfswaarde van een produktiemiddel beneden de fiscale boekwaarde daalt. De ondernemer zal de economische levensduur van een bedrijfsmiddel bepalen op het aantal jaren, dat het tot de produktie bijdraagt, dat is exclusief de tijd, die het in bestelling is. Vóór de ingebruikstelling loopt hij weliswaar het prijsrisico, maar dit is

¹⁾ Het eerste deel van dit artikel is gepubliceerd in „E.-S.B.” van 25 september 1957.

(vervolg van blz. 794)

Oosterschelde vervroegd tot stand worden gebracht, dan zou daarmee echter tussen de Belgische Vlaanderen en Rotterdam een nieuwe vervoerspotentie worden gecreëerd, die dit bedrag aanmerkelijk zou verhogen. Een eventuele lage positie in het landelijke prioriteitenschema zou evenzeer door een tolheffing kunnen worden omhooggebracht. In verband met de ontwikkelingsplannen rond Vlissingen en Terneuzen lijkt deze gedachte de moeite van het overwegen waard.

Een laatste punt in de verkeerssector vormt de in aanbouw zijnde sluis in de Zandkreek, benoorden Goes. Deze is ontworpen op een omvang van 142 x 18 meter met een drempeldiepte van 5 meter — N.A.P. Wil er geen sprake zijn van een capaciteitsvermindering ten opzichte van de sluis bij Veere, in het Kanaal door Walcheren — wat o.a. voor de Kon. Mij. „De Schelde” van belang is —, dan zouden de afmetingen moeten zijn 142 x 20 meter bij een drempeldiepte van 6,40 meter — N.A.P.

Het Provinciaal Bestuur van Zeeland heeft deze eis gesteld, wat ook van belang kan zijn voor de ontwikkeling

van de nieuwe haven van Bergen op Zoom.

Verzorgende bedrijven.

Tot slot de verzorgende bedrijven in de plaatsen, die een terugslag in hun positie kunnen verwachten: Ierseke, Brunnisse en Veere. Er is hier geen sprake van prioriteiten, omdat deze bedrijven zgn. agglomeratievolgend zijn. Het is derhalve zaak voor verloren gaande welvaartsbronnen met overheidssteun nieuwe primaire bestaansbronnen te scheppen. Voor die individuele gevallen, waarin zulks ontoereikend is — bijv. voor middenstanders op hoge leeftijd, vervoersbedrijven, parlevinkers —, zouden binnen — en met behulp van speciale fondsen — buiten de bestaande middenstandswetgeving faciliteiten moeten worden geschapen.

Uit het vorenstaande blijkt, dat de economische lay-out van zuidwest-Nederland zich geheel zal wijzigen. In welke vorm en tijdsorde hangt af van de uit te voeren waterstaatswerken, waarvan de invloeden zoveel mogelijk gekwantificeerd dienen te worden.

Middelburg.

Drs. M. C. VERBURG.

niet, of hoogstens secundair, van invloed op de economische levensduur en dus op de afschrijving. Prijswijzigingen in de bestelperiode kunnen dan ook uitsluitend tot „waardecorrecties” aanleiding geven.

De „reserves” van art. 10 I.B.

Het verhaal begint eentonig te worden: het expliciet toestaan dezer „reserves” komt mij overbodig voor, omdat de vorming reeds op goed koopmansgebruik berust ²⁾. Met betrekking tot de reserve tot gelijkmatige verdeling van kosten en lasten is dit reeds gebleken uit B'55/132, waarbij de H.R. een afschrijvingssysteem in overeenstemming met goed koopmansgebruik achtte, waarin uitgestelde onderhoudskosten verdisconteerd waren. T.a.v. de reserve assurantie eigen risico ligt het probleem iets moeilijker; indien men zich op het liquidatiestandpunt stelt, kan tegenover deze reserve geen enkele toekomstige bestemming of verplichting worden gesteld. Men zegt daarom wel, dat zij in juridische zin eigen vermogen is. In economische zin echter moet zij als een bestemmingsreserve gezien worden — vergelijkbaar met de manco-reserve in het ijzeren-voorraad-systeem —, waarvan de dotatie jaarwinstbepalend is ³⁾. Zowel in de Leidraad als in de jurisprudentie, die de zeer vage bewoordingen der wet eerst inhoud gaven, is deze reserve dan ook steeds behandeld, alsof zij volgens goed koopmansgebruik moet worden opgebouwd, iets dat t.a.v. een *echte* reserve op zijn minst twijfelachtig is. Zo zou men, om slechts één voorbeeld te noemen, een echte reserve in verliesjaren zeker niet doteren.

De betekenis van de wettelijke regeling der reserves is dan ook niet van uitbreidende, maar van beperkende aard, hetgeen mij overigens in strijd met de bedoeling van de wetgever voorkomt. Wat in het bijzonder de assurantie-reserve betreft: zij is beperkt tot risico's die plegen te worden verzekerd. Goed koopmansgebruik leidt evenwel tot het zelfde resultaat, omdat slechts de premies voor risico's, die in een bepaalde bedrijfstak plegen te worden verzekerd, een bestanddeel van de kostprijs vormen en hiermede tot reservering aanleiding kunnen geven. De verdere beperkingen liggen besloten in art. 9 I.B.: enerzijds slechts reservering bij regelmatig boekhouden (waarover meer onder de paragraaf „Regelmatig boekhouden”), anderzijds een limitatieve opsomming van de fiscaal toelaatbare reserves (H.R. in B'55/82). Ook deze laatste beperking komt mij onwenselijk voor. Echte reserves immers doteert men *na* berekening van de jaarwinst, zodat zij hierop geen invloed kunnen hebben. Waar de wetgever desondanks dergelijke doteringen in mindering van de jaarwinst wilde brengen — zoals van de koersverschillenreserve bij beleggingsmaatschappijen, van de egalisatiereserve bij verzekeringmaatschappijen of vroeger van de N.O.R. — heeft hij dit, terecht, uitdrukkelijk in de wet vastgelegd. Waar echter goed koopmansgebruik de vorming van „reserves” *ter* berekening van de jaarwinst voorschrijft, lijkt het mij onjuist om bij voorbaat een fiscaal veto uit te spreken. Beter dan van reserves zou men hier dan ook van voorzieningen kunnen spreken, term door de H.R. voor de manco-rekening gebruikt.

²⁾ Cf. H. J. Hofstra, t.a.p., blz. 56/57.

³⁾ Het niet-verzekerde bedrijf zal de bespaarde premie als kostprijsbepalende factor beschouwen en met dit bedrag het transactieresultaat drukken.

De rampenreserve (art. 11 I.B.).

Deze voorziening, die bij de bestaande waarderingsvoorschriften voor bedrijfsmiddelen welhaast onmisbaar is, zou m.i. onder uitsluitend gezag van goed koopmansgebruik geheel gemist kunnen worden. Het zou immers een slechte ondernemer zijn, die bij rampen „gerealiseerde” reserves, die straks ter vervanging van het teloor gegane moeten dienen, als verteerbaar inkomen zou beschouwen. Goed koopmansgebruik houdt er ook mee rekening, dat de termijn, die verloopt tussen afstand resp. verloren gaan van een actief en de vervanging, bij rampen e.d. langer zal zijn dan bij vrijwillige vervreemding.

Overigens vertoont de regeling ook in haar huidige vorm reeds gebreken. Zo komt mij de beperking tot *lichamelijke* bedrijfsmiddelen onjuist voor. Ik kan geen redelijk motief bedenken, waarom gerealiseerde stille reserves in rechten van reservering moeten worden uitgesloten. De beperking tot bedrijfsmiddelen komt mij bij de thans mogelijke stelsels van voorraadwaardering eerder zinloos dan onjuist voor, omdat goed koopmansgebruik, ook in de gevallen waarin het waarderingsstelsel niet in de vorming van een manco-reserve voorziet, medebrengt, dat tegenover bij rampen e.d. gerealiseerde stille reserves in voorraden voorzieningen worden getroffen. Toch lijkt mij de kans niet denkbeeldig, dat uit de bewoordingen van art. 11 een argument a contrario wordt geput.

Regelmatig boekhouden (artf. 8a, lid 1, 9 en 16, lid 1. 1e I.B.).

Regelmatig boekhouden met geregelde jaarlijkse afsluitingen wordt geëist van die belastingplichtigen, die investeringsaftrek claimen, de reserves van de artf. 10 en 11 willen opvoeren, hun winst per gebroken boekjaar willen berekenen of verliezen willen compenseren. Deze eis is vanuit het oogpunt van controle zeer begrijpelijk. Zowel de investeringsaftrek als de dotaties aan genoemde reserves zijn van bedrijfsdaden afhankelijk, waarvan op ondubbelzinnige wijze uit de boekhouding behoort te blijken, terwijl bij een gebroken boekjaar zonder regelmatig boekhouden zeer grote winstverschuivingen mogelijk zouden zijn. Voor zover mij bekend is, heeft bedoeld voorschrift lange tijd bevredigend gewerkt, omdat aan de boekhouding geen hogere eisen werden gesteld, dan voor het controle-doel, waarvoor de bepaling in het leven werd geroepen, nodig waren (zie bijv. de door mij zeer gelukkig geachte formulering van de R.v.B. Rotterdam I, B'53/114). De H.R. heeft echter gemeend uit de wetshistorie te moeten afleiden, dat de eis der artf. 8a en 9 verder gaat dan ten behoeve van de controle op de investeringsaftrek nodig is. Met name achtte hij een aparte bedrijfskas vereist (B'57/135), hoewel door de inspecteur het standpunt van de belastingplichtige, dat i.c. controle door de fiscus volledig gewaarborgd was, niet werd bestreden.

Het komt mij voor, dat hiermede het doel dezer wettelijke bepaling wordt voorbijgestreefd. Hoezeer verantwoording van privé-disposities op allerlei punten ook van invloed kan zijn op de controle van de jaarwinst, zo lang de boekhouding de gegevens verschaft voor de bepaling van de betrekkelijke fiscale faciliteiten kan een verdergaande eis slechts discriminerend werken t.a.v. tal van kleine belastingplichtigen. In feite wordt in deze gevallen een fiscale sanctie ingesteld op het niet-hebben van een zgn. regelmatige boekhouding, waarvan het belang in het buiten-fiscale vlak ligt, en ik betwijfel ten zeerste, of de wetgever een dergelijke sanctie bepaaldelijk heeft gewild.

Het is daarom wenselijk, dat de wetgever zich ook

omtrent de aan de boekhouding te stellen eisen opnieuw gaat beraden. Waar een behoorlijke bedrijfsadministratie niet slechts voor de controle van de in de artt. 8a, 9 en 16 bedoelde faciliteiten van belang is, maar o.a. ook bij het toezicht op de moderne waarderingsmethoden, gaan mijn gedachten in de eerste plaats uit naar een voor het gehele winstbegrip geldend soepel voorschrift, dat aan de rechter voldoende vrijheid laat om de individuele en feitelijke omstandigheden in aanmerking te nemen.

Artikel 20 I.B.

De ontwikkeling van het winstbegrip na 1950 brengt met zich, dat de redactie van art. 20 lid 1 niet meer aan de bedoeling van het voorschrift beantwoordt. Bij de moderne waarderingssystemen kunnen bij beëindiging van het bedrijf grote stille reserves ook in voorraden gerealiseerd worden, een geval dat zich onder art. 10 (oud I.B.) slechts bij uitzondering kon voordoen. De ratio van de uitzondering voor voorraden was, dat, waar deze doorgaans elk jaar worden omgezet, het tijdstip moeilijk te bepalen is, waarop normale verkoop in liquidatie overgaat. Dit bezwaar kan deels worden weggenomen door een algemene regel inzake de boekhouding als bedoeld in de vorige paragraaf, terwijl anderzijds een wijziging van art. 48 (zie hieronder) de kans op een relatief te geringe belasting zou verkleinen. In beginsel echter komen ook liquidatiewinsten op voorraden, welke thans in vele jaren kunnen ontstaan en (meestal) ten gevolge van het stijgend prijspeil, voor een proportioneel tarief in aanmerking.

Verder lijkt mij een bescheiden uitbreiding van art. 20 tot andere winstbestanddelen wenselijk. Ik heb hierbij speciaal het oog op winsten, die — al of niet i.v.m. vroeger gemaakte fouten — tot uitdrukking komen n.a.v. gewijzigde rechtsopvattingen. Door de H.R. zijn deze in een sprekend geval (B'55/158) onder art. 7 lid 2 gebracht, waarvan de tekst zich, anders dan die van art. 20, hiertegen niet verzet. Dergelijke gevallen komen meer voor, veelvuldiger naarmate de jaarwinst sterker door het uit zijn aard dynamische goede koopmansgebruik wordt bepaald. Het is mij bekend, dat de arresten van de H.R. inzake kasstelsel en waardering van onderhanden werken voor de fiscus aanleiding waren om verandering van vroeger stilzwijgend aanvaarde stelsels te eisen. Hierbij werden op meerdere jaren betrekking hebbende winstbestanddelen in één jaar progressief belast, terwijl het Departement op verzoeken om toepassing van art. 48 afwijzend heeft beschikt. Waar dus de hardheidsclausule onbevredigend blijkt te werken, lijkt mij wetswijziging wenselijk ⁴⁾. Tevens kan hiermee bereikt worden, dat bedoelde voordelen niet meer onder art. 7 lid 2 gebracht kunnen worden, welk artikel voor deze gevallen een te groot voordeel inhoudt.

Artikel 48 I.B.

De alleszins gerechtvaardigde wens naar belastingbesparing heeft bij de belastingplichtigen tot de meest vreemdsoortige manipulaties geleid, die ten doel hadden het zgn. normale inkomen beneden de grens te brengen, waarbij over de laatste f. 600 20 pCt. belasting wordt geheven. Een onuitputtelijke en onverkwikkelijke bron

⁴⁾ Waar gedragwijzen ten gevolge van wetsveranderingen gewijzigd moeten worden, kunnen hierbij optredende nadelen door overgangsbeschikkingen worden opgevangen. Waar veelvuldige wijzigingen op grond van de jurisprudentie verwacht mogen worden, komt een in de wet zelf ingebouwde soepele overgangsregeling juist voor.

van wrijvingen met de fiscus is hiermede gegeven, hetgeen op zichzelf al schadelijk is voor de fiscale moraal. Minstens even bedenkelijk is echter uit het oogpunt van een rechtvaardige lastenverdeling, dat belastingplichtigen, welke inkomen aan de top normaliter met 60-72½ pCt. wordt belast, door een overigens geheel legaal gebruik van de wettelijke mogelijkheden erin slagen, enorme winsten met een aderlating van 20 pCt. binnen te halen. Deze ongewenste toestand is te verhelpen door art. 48 in diër voege te wijzigen, dat het proportionele tarief bepaald wordt uit het gemiddelde marginale heffingspercentage van de laatste drie jaren ⁵⁾.

Varia.

Telkens weer komt men in de praktijk gevallen tegen, waarbij men het betreurt dat een wettelijke regeling ontbreekt, zodat ook een na rijp beraad genomen besluit of gegeven advies nog geenszins zekerheid biedt. Zo is bijv. alles wat zich rondom firma's afspeelt (toe- en uit-treden van firmanten, winstverdeling, kapitaalverhouding, verblijvings- en overnamebedingen) een telkens terugkerende, vrijwel onoplosbare puzzel. Indien men echter bedenkt, hoe veelvuldig hier de maatschappelijke schakeringen en de op grond van commerciële en familieverbanden onmisbare variaties zijn, dan komt het mij voor, dat een toch altijd generaliserend werkende wettelijke regeling van twee kwaden het ergste zou zijn. Wellicht kunnen wij ook hier het beste vertrouwen in een redelijke uitwerking der materie door de H.R., die helaas slechts zelden gelegenheid krijgt om zich over deze onderwerpen uit te spreken.

Hetzelfde geldt voor de befaamde stamrecht-kwestie. Met zijn arrest van 10 april 1957, no. 13104, heeft de H.R. de weg gewezen, waarlangs enerzijds dubbele belastingheffing kan worden vermeden en anderzijds rechten op blijvende periodieke uitkeringen niet voor onbepaalde tijd buiten de heffing blijven, doch hierin uiterlijk bij de eindafrekening worden betrokken.

Indien inderdaad een wijziging van art. 48 in de toekomst het op kunstmatige wijze bereiken van het 20 pCt.-tarief zal verijdelen, dan zullen ongetwijfeld de verzoeken om zgn. geruisloze inbreng in een n.v. toenemen. Voor zover mij bekend, is in het verleden van de resolutie B. 8462 een bevredigend gebruik gemaakt. Mocht men echter van mening zijn, dat afhankelijkheid van een departementale gunst in deze minder gewenst is, dan zou een regeling als in art. 18 lid 2 Vpb. in de I.B. kunnen worden opgenomen.

Op de wenselijkheid van de investeringsaftrek, een uitsluitend op het welvaartsbeginsel gebaseerde objectieve vrijstelling, zal in deze beschouwing over de technische merites van ons winstbegrip niet nader worden ingegaan. Ondanks de ingewikkelde wettelijke regeling is bij de uitvoering bij mijn weten niet van onaanvaardbare interpretaties gebleken. Persoonlijk ben ik van mening, dat het in overeenstemming met de bedoeling van deze faciliteit zou zijn, als de bijtelling t.a.v. een verkocht bedrijfsmiddel nooit het bedrag van de hiervoor verkregen aftrek zou mogen overschrijden.

Hoewel bijzonder gebrekkig geredigeerd, heeft art. 7 lid 2, voornamelijk dank zij de interpretatie door de H.R., in de praktijk goed voldaan. Waar dit artikel bedoelt een afsluiting van ons winstbegrip te zijn en het totale winst-

⁵⁾ De vraag, of het maximum van 40 pCt. wel in overeenstemming is met de tariefopbouw der I.B., blijft hier, evenals in het algemeen de hoogte der tarieven, buiten beschouwing.

Aan de hand van de per kwartaal gepubliceerde cijferoverzichten over de gang van zaken bij de gezamenlijke levensverzekeringbedrijven geeft schrijver een beeld van de ontwikkeling in deze bedrijfstak gedurende het eerste halfjaar van 1957. Het premie-inkomen is t.o.v. het vorige jaar niet in die mate gestegen als in voorgaande jaren het geval was. In deze periode kwam voor bijna f. 100 mln. meer aan nieuwe verzekeringen tot stand als in dezelfde periode van het vorige jaar. In relatieve zin tekent zich intussen toch een vertraging af van het tempo, waarmede de productie de laatste jaren toeneemt. Ten slotte bespreekt schrijver de gepubliceerde cijfers met betrekking tot de uitkeringen aan polishouders en de stand van de beleggingen; deze zijn in dit halfjaar boven de grens van f. 6 mrd. uitgekomen.

In tegenstelling tot vroeger jaren is het tegenwoordig usance, dat aan het einde van de tweede maand, volgend op een verstreken kalender-kwartaal, van de zijde van het levensverzekeringbedrijf door tussenkomst van zijn voorlichtingscommissie een cijferoverzicht wordt gepubliceerd over de gang van zaken bij de gezamenlijke levensverzekeringmaatschappijen gedurende de afgelopen kwartaalperiode.

(vervolg van blz. 797)

begrip moet realiseren, kan het slechts verblijden, dat het ook als zodanig door de H.R. gehanteerd werd.

Samenvatting.

De naar voren gebrachte wenselijkheden zijn voor het merendeel een pleidooi voor ruim(er) baan voor goed koopmansgebruik. Aan de argumenten zou ik nu nog één willen toevoegen, dat van geheel andere aard is.

In zijn meer geciteerde rede verzuchtte Hofstra ⁶⁾, dat de „commerciële praktijk in vele ondernemingen... herhaaldelijk verder van gezonde bedrijfseconomische opvattingen omtrent het winstbegrip verwijderd blijft dan het fiscale winstbegrip”. Nochtans komt men, vooral buiten de vakliteratuur, steeds weer de, soms niet geheel van demagogie vrije stelling tegen, dat de fiscale winstberekening onvoldoende rekening houdt met moderne bedrijfseconomische opvattingen en hierdoor belemmerend werkt op de ondernemersactiviteit. Deze zienswijze komt mij in haar algemeenheid ongegrond voor en de in het voorgaande voorgestane wetswijzigingen betreffen dan ook praktisch alleen detailpunten, die — zeker in het licht van ons totale winstbegrip — van slechts relatief belang zijn. Juist daarom kan de wetgever echter over, op zich zelf begrijpelijke, bezwaren tegen een ruimer winstbegrip heenstappen. Dit zou ten bate komen aan één niet te onderschatten goed in onze maatschappij: de fiscale moraal. Kritiek, die dan nog zou overblijven, zou zich niet meer kunnen richten tegen Regering en Volksvertegenwoordiging, maar zou geargumenteed onderworpen kunnen worden aan het oordeel van de onafhankelijke rechter.

⁶⁾ T.a.p., blz. 67.

Levensverzekering in het eerste halfjaar 1957

taalperiode. Bedoelde cijfers hebben betrekking op vier rubrieken, te weten:

1. *de ontvangen premiën en koopsommen*, aangevende de omvang van de spaargelden, die langs de weg van het zgn. contractueel of gebonden sparen — zulks ter onderscheiding van het spontaan of vrijwillig sparen bij spaarbanken — bij het levensverzekeringbedrijf terecht komen;

Bij bovenstaande uiteenzettingen heb ik mij beperkt tot een in het licht van de omvangrijke jurisprudentie en literatuur wel zeer schematische beschouwing. Verwijzingen naar andere opvattingen, die een dieper ingaan op allerlei argumenten vereist zouden hebben, bleven zo veel mogelijk achterwege.

Samenvattend kan mijn verlanglijst thans nog artikelsgewijs worden weergegeven; hiermee wordt niet beoogd een sluitende wettekst te geven, doch slechts een overzicht, dat bij de gedachtebepaling van dienst kan zijn:

- art. 6* ongewijzigd (met voorbehoud t.a.v. lid 2);
- art. 7 lid 1*: de jaarlijkse winst wordt bepaald volgens goed koopmansgebruik;
- lid 2*: ongewijzigd;
- lid 3*: voor zover de ter berekening van de jaarwinst vereiste gegevens niet op duidelijke wijze uit de boekhouding van de belastingplichtige blijken, rust op hem de volledige bewijslast;
- art. 8 t/m 11*: vervallen (met voorbehoud t.a.v. vroegde afschrijving en investeringsaftrek);
- art. 20 lid 1*: winst, behaald met of bij het overdragen of liquideren van een bedrijf, of een gedeelte ervan, dan wel ten gevolge van gewijzigde rechtsopvattingen, wordt, op daartoe gedaan verzoek, belast op de voet van art. 48;
- lid 2 en 3*: ongewijzigd;
- art. 48*, tweede zin: de belastingvoet voor deze inkomsten is alsdan het gemiddelde percentage, dat geheven wordt van de laatste 600 gulden van het volgens de tabel belaste gedeelte van het zuiver inkomen in de laatste drie jaren.

(Advertentie)

2. *de produktie aan nieuwe verzekeringen*, vormende een afspiegeling van de mate, waarin het Nederlandse volk — uitsluitend *hier te lande* afgesloten verzekeringen zijn in de produktietelling opgenomen — aan de toekomstverzorging via de levensverzekering deelneemt;

3. *de uitkeringen*, waarmede de betekenis van de levensverzekering uit een oogpunt van bezitsvorming en risicodkking tot uiting wordt gebracht. De uitkeringen zijn als volgt onderverdeeld:

- kapitaaluitkeringen wegens overlijden van de verzekerden;
- kapitaaluitkeringen op grond van het bereiken van de expiratedata van de polissen;
- rente- en pensioenuitkeringen.

Hieraan is een vergelijking toegevoegd van de som der betaalde premieën op verzekeringscontracten, waarvan wegens overlijden van de verzekerden binnen twee jaar na het tot stand komen van de polissen de verzekerde bedragen reeds opeisbaar werden, met de waarde van de op die polissen te verrichten uitkeringen;

4. *de stand der beleggingen*, welke een indruk verschaft van de wijze, waarop de ontvangen gelden zijn belegd en de onderlinge verhouding van de verschillende beleggingssoorten aangeeft.

De grote verdienste van de geregelde verschijning van deze kwartaalberichten is, dat daardoor de mogelijkheid is geopend, de ontwikkeling van het levensverzekeringbedrijf op de voet te volgen en een actueel beeld te krijgen van de tendenties, die zich tegen de achtergrond van de sociaaleconomische verhoudingen van ons land, bij deze voor onze volkshuishouding belangrijke bedrijfstak voordoen. Het spreekt vanzelf, dat men aan de cijfers slechts een voorlopig karakter kan toekennen. Voor definitieve gegevens is het jaarverslag van de Verzekeringskamer de aangewezen bron van informatie.

Dit verzamelverslag van de Verzekeringskamer vormt steeds een belangwekkend document. Daarin wordt op grond van de door elk der maatschappijen afzonderlijk uitgebrachte verslagen, welke krachtens wettelijk voorschrift vóór 1 juli bij de Kamer ingeleverd moeten worden, een volledige analyse van het gezamenlijke bedrijf gegeven. In verband met de aan de samenstelling verbonden werkzaamheden, die in hoofdzaak eerst na de indieningsdatum van 1 juli afgerond kunnen worden, kan het verslag echter niet eerder dan ver in de tweede helft van het jaar, *volgend* op het jaar, waarop het rapport betrekking heeft, het licht zien. Het bezwaar, dat de daarin opgenomen cijfers niet „up to date” (kunnen) zijn, is sedert de verschijning van de driemaandelijke overzichten, luisterende naar de naam „De Telstrook” — op Amerikaans voorbeeld, waar een soortgelijke publikatie „The Tally” door het „Institute of Life Insurance” te New York wordt uitgegeven — ten aanzien van enkele essentiële punten in de ontwikkelingsgang der levensverzekering, zij het semi-officieel, opgeheven. Daarnaast bieden de overzichten het grote voordeel dat nu, wat vroeger als een gemis werd

gevoeld, op basis van de kwartaalgegevens, vergelijkingen met overeenkomstige perioden uit vorige jaren gemaakt kunnen worden.

Uit onze, in „E.-S.B.” van 19 september 1956 opgenomen, beschouwing over de ontwikkeling van het levensverzekeringbedrijf is bekend, dat door een van jaar tot jaar stijgende toevoer van nieuwe verzekeringen de levensverzekering in de na-oorlogse tijd een opmerkelijk grote vlucht heeft genomen. Dit groeiproces voltrok zich onder opgaande conjuncturele omstandigheden. Nu als gevolg van een naar verhouding te sterk toegenomen bestedingspeil de economische positie van ons land sedert de tweede helft van 1956 een grondige verandering heeft ondergaan en de situatie met name in het eerste halfjaar 1957 aanzienlijk minder gunstige aspecten vertoont dan in de overeenkomstige periode van 1956, is het interessant na te gaan, in hoeverre zulks zijn weerslag heeft gevonden in de door het levensverzekeringbedrijf behaalde resultaten.

Premie-ontvangsten.

In de eerste zes maanden van 1956 ontvingen de gezamenlijke maatschappijen van haar verzekerden aan premieën en koopsommen in totaal f. 364,2 mln., in hetzelfde tijdvak van 1957 echter f. 372,9 mln., derhalve f. 8,7 mln. meer. Op zichzelf genomen is het een verheugend symptoom, dat juist in een tijd, waarin tot herstel van het verbroken evenwicht op het grote belang van het sparen meer dan ooit het accent dient te worden gelegd, de besparingen via premiestortingen op levensverzekeringpolissen een opwaartse richting vertonen.

Niettemin moet worden geconstateerd, dat het premieinkomen in de eerste helft van 1957 ten opzichte van het vorige jaar niet in die mate is gestegen als in voorgaande jaren in de eerste zes maanden het geval is geweest, zoals onderstaande tabel, welke op de laatste vijf jaren betrekking heeft, laat zien.

Premie-ontvangsten

Jaar	Premie-ontvangst eerste halfjaar (in mln. guldens)	Toeneming t.o.v. het voorgaande jaar (in mln. guldens)
1953	266,5	25,5
1954	294,8	28,3
1955	320,7	25,9
1956	364,2	43,5
1957	372,9	8,7

Ter oriëntering en ten bewijze dat de levensverzekering als spaarmethode op steeds ruimer schaal toepassing is gaan vinden, diene, dat het premie-inkomen in het eerste halfjaar 1957 op hetzelfde niveau ligt als dat in 1948 over een *geheel* jaar, toen blijkens het verslag van de Verzekeringskamer voor een totaal van f. 374 mln. aan premieën werd ontvangen.

Produktie.

De door het Centraal Bureau voor de Statistiek over de eerste helft van 1957 verzamelde gegevens betreffende de

binnenlandse productie van nieuwe verzekeringen bij de Nederlandse en buitenlandse maatschappijen tonen aan, dat in de eerste zes maanden van dit jaar voor bijna f. 100 mln. meer aan nieuwe verzekeringen is tot stand gekomen dan in dezelfde periode van het vorige jaar. Dit resultaat werd bereikt onder van het eerste halfjaar 1956 sterk afwijkende verhoudingen. In de eerste plaats was er in het begin van 1956 nog geen spoor te bekennen van de op handen zijnde omslag in de financieel-economische situatie van ons land, terwijl voorts de Algemene Ouderdomswet, welke met ingang van 1 januari 1957 voor de niet-bejaarden het perspectief heeft geopend op een bescheiden basisinkomen bij het bereiken van de 65e verjaardag, toen nog niet bestond.

Dat ondanks de sedert vorig jaar gestegen kosten van levensonderhoud, de verschillende prijsverhogingen als uitvloeisel van de reeds ingevoerde bestedingsbeperkende maatregelen en het niet volledig compenseren van de premieheffing voor de Algemene Ouderdomswet een produktiesurplus van rond f. 100 mln. is genoteerd, wijst er op, dat de materiële zorg voor de toekomst ons volk nog steeds ter harte gaat. In dit verband mag worden aangenomen, dat de Algemene Ouderdomswet, waarvan de te zijner tijd te verwachten uitkeringen slechts in de allernoodzakelijkste levensbehoeften voorzien, voor velen een aansporing is geweest — en nog is — om door middel van aanvullende verzekeringen een volledige ouderdomsverzorging op te bouwen.

Opmerkelijk is dat, terwijl de productie in de eerste drie maanden van 1957 bij die in dezelfde periode van 1956 met f. 30 mln. ten achter bleef, deze inzinking in het tweede kwartaal volledig werd overwonnen. Zelfs trad een zodanig herstel in, dat uiteindelijk de resultaten van het vorige jaar door die van dit jaar ruimschoots werden overtroffen. Zulks neemt intussen niet weg, dat zich in relatieve zin toch een vertraging in het tempo, waarmede de productie de laatste jaren toeneemt, aftekent. Op basis van de C.B.S.-gegevens bedroeg de produktiestijging in 1956 ten opzichte van 1955 12 pCt., de procentuele toename in de eerste helft van 1957 in vergelijking tot de eerste zesmaandelijke periode van 1956 bedraagt echter slechts 5,6. Wel dient bij de beoordeling van dit verschijnsel in aanmerking te worden genomen, dat de productie aan het begin van 1956, welke onder invloed stond van de in het najaar 1955 tot stand gekomen verruiming van de aftrekbare grens van lijfrentepremiën tot f. 3.600 per kalenderjaar, een bijzonder hoog peil bereikte. Een dergelijke productie-stimulerende factor ontbrak dit jaar.

In de drie branches kapitaal-, rente- en volksverzekering tezamen werd in het eerste halfjaar van 1957 voor een totaalbedrag van f. 1.870,5 mln. (v.j. f. 1.771,2 mln.) aan nieuwe posten ingeschreven, in welk bedrag ook de *collectieve* verzekeringen, omvattende door het bedrijfsleven getroffen en bij de levensverzekeringmaatschappijen ondergebrachte pensioenvoorzieningen ten behoeve van personeelsleden en hun gezinnen, zijn begrepen. Van de onderverdeling geeft onderstaand overzicht een beeld.

Verzekeringsproductie

branche	1956		1957	
	in mln. guldens	in pCt.	in mln. guldens	in pCt.
kapitaalverzekering (individueel en collectief tezamen) ..	819,5	46,3	823,1	44,0
renteverzekering (individueel en collectief)	835,1	47,1	923,1	49,4
volksverzekering	116,6	6,6	124,3	6,6
totaal	1.771,2	100,0	1.870,5	100,0

In vergelijking tot het vorige jaar is de productie van kapitaalverzekeringen in absolute zin praktisch gelijk gebleven. Relatief ging zij achteruit: De renteverzekeringen daarentegen vertonen zowel absoluut als verhoudingsgewijs een belangrijke vooruitgang, welke voor een voornaam gedeelte op rekening van de collectieve personeelsverzekering kan worden gesteld.

Uitkeringen.

Het totaal der in de eerste helft van 1957 door het gezamenlijke bedrijf gedane uitkeringen aan polishouders resp. begunstigen omvatte een bedrag van bijna f. 108 mln., overeenkomende met een gemiddelde van f. 18 mln., dat maandelijks vanuit de kassen der levensverzekeringmaatschappijen tot versterking van de materiële positie van individu en gezin in onze nationale samenleving is teruggevloeid.

Met de uitkeringen na overlijden was een iets lager bedrag dan in 1956 gemoeid nl. f. 17,8 mln. tegen f. 19,1 mln. verleden jaar. De uitkeringen op de expiratedata van polissen alsmede de rente-uitkeringen, waaronder behalve de klassieke lijfrenten en oudedagspensioenen ook de zgn. risicorenten (weduwen-, wezen-, ideaal- en opvoedingsrenten e.d.) vallen, zijn toegenomen, zoals uit de navolgende tabel blijkt.

Uitkeringen aan polishouders en begunstigen

uitkering	1956		1957	
	in mln. guldens	in pCt.	in mln. guldens	in pCt.
wegens overlijden	19,1	18,9	17,8	16,5
op de affoopdata	39,2	38,6	41,5	38,5
aan diverse soorten rente	43,1	42,5	48,4	45,0
totaal	101,4	100,0	107,7	100,0

Alvorens tot acceptatie van verzekeringen, welke een risico-element bevatten, over te gaan, zal de levensverzekeringmaatschappij er zich eerst van overtuigen, dat er geen medische bezwaren zijn. Dat een gunstige beoordeling van de levenskansen nog geenszins een waarborg is voor een lange levensduur blijkt uit het feit, dat in de eerste zes maanden van 1957 van 2.131 polissen de uitkeringen opeisbaar werden op een ogenblik, dat de betrokken verzekerden reeds binnen twee jaar nadat zij de verzekeringen afsloten, kwamen te overlijden. De in die twee jaar bij de maatschappijen gestorte premiën bedroegen rond f. 215.000 waartegenover in totaal een uitkering van bijna f. 2,2 mln. zal moeten worden verricht, d.w.z. tien maal zoveel als ontvangen is. Deze verhoudingscijfers accentueren wel heel duidelijk de belangrijkheid van de risicodragende functie, welke het levensverzekeringbedrijf in onze samenleving vervult.

Beleggingen.

Het totaal der beleggingen is in de periode van 31 december 1956 tot en met 30 juni 1957 met f. 304,1 mln. toegenomen en door een stijging van f. 5.811,2 mln. tot f. 6.115,3 mln. tot boven de grens van f. 6 miljard uitgekomen, met welk indrukwekkend bedrag het levensverzekeringbedrijf in de rij der institutionele beleggers een vooraanstaande plaats inneemt. Leningen op schuldbekentenis maken met 50,5 pCt. iets meer dan de helft van het belegde vermogen uit. De tweede plaats wordt ingenomen door de post „Hypotheek” (19,1 pCt.). De „Inschrijvingen in het Grootboek en Schuldregister” bezetten de derde plaats (11 pCt.). De vierde beleggingspost wordt met 9,2 pCt. van het totaal door de effecten

(obligaties en aandelen) gevormd. Het bezit aan vaste eigendommen bedraagt 7,1 pCt.

De verdeling van het belegde kapitaal naar de aard der beleggingen alsmede de mutaties, die zich in het afgelopen halfjaar hebben voorgedaan, zijn in onderstaand overzicht aangegeven.

Belegd kapitaal

Soort belegging	Balanswaarde		Stijging of daling (in mln. guldens)
	per 31 dec. 1956 (in mln. guldens)	per 30 juni 1957	
vaste eigendommen	408,2	432,0	+ 23,8
hypotheken	1.100,8	1.167,3	+ 66,5
effecten	579,9	560,6	- 19,3
leningen op schuldbekentenis	2.872,0	3.090,0	+ 218,0
schatkistbiljetten en promessen	0,3	1,3	+ 1,0
inschrijvingen Grootboek en Schuldregister	690,7	675,7	- 15,0
polisbeleningen	73,9	75,9	+ 2,0
overige beleggingen	85,4	112,5	+ 27,1
totaal	5.811,2	6.115,3	+ 304,1

Hoe onder de huidige omstandigheden de situatie zich in de naaste toekomst bij het levensverzekeringbedrijf verder zal ontwikkelen dient te worden afgewacht. De in het eerste halfjaar van 1957 bereikte resultaten rechtvaardigen intussen de verwachting, dat die van 1956 zullen worden overtroffen.

Rotterdam.

J. B. BOOIJ.

BOEKBESPREKING

J. Walter Thompson Company: The Western European Markets. Mc. Graw-Hill Book Company, Inc., New York 1957, XI + 287 blz., \$ 18.-.

Dit derde deel in de serie handboeken over wereldmarkten, uitgegeven door de bekende Amerikaanse reclamemaatschappij, bevat gegevens voor 20 Europese landen over bevolking, produktie, nationaal inkomen en kapitaalvorming, consumptie, landbouw, in- en uitvoer, radio en televisie, telefoons, automobielen, enz. De gegevens zijn daarbij voornamelijk ontleend aan de statistische publikaties van de Verenigde Naties, de gespecialiseerde organisaties en de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking, terwijl voorts ook vele nationale bronnen en particuliere handboeken zijn geraadpleegd. De waarde van dit derde deel ligt o.i. vooral hierin, dat nu voor de eerste maal getracht is een prettig leesbaar alomvattend statistisch beeld te geven van geheel West-, Noord-West-, Zuid- en Zuid-Oost-Europa (gemakshalve West-Europa genoemd). Het feit, dat enkele belangrijke gegevens zoals bijv. over de woningbouw en de bouwbedrijvigheid ontbreken, omdat deze nog niet voor alle 20 landen beschikbaar zijn, is daarom misschien niet zo ernstig als dit op het eerste gezicht zou lijken.

De inleidende hoofdstukken geven een „bird's-eye view" van geheel West-Europa. De totale bevolking is thans 335 mln., d.i. 12,4 pCt. van de wereldbevolking. De bevolkingsgroei is betrekkelijk gering: 0,84 pCt. per jaar. Het totale bruto-nationale produkt bedroeg \$ 231 mrd. (in 1955), de totale kapitaalvorming \$ 39,5 mrd. De totale invoer van alle 20 landen tezamen bedroeg, eveneens in 1955, \$ 40,5 mrd., tegenover een totale uitvoer van \$ 34,8 mrd. In het algemeen waren te weinig gegevens over het distributie-apparaat en het reclamebedrijf beschikbaar om ook hiervoor samenvattende cijfers te kunnen geven.

De industriële produktie blijkt sneller te stijgen dan de produktie van primaire energie. In 1955 bedroeg de energieproduktie 612 mln. ton steenkolen-equivalent, en de totale energieconsumptie 764 mln. ton. Het verschil tussen beide totalen neemt nog steeds toe. De produktie van ruwe petroleum is tussen 1948 en 1955 gestegen van 2,15 mln. ton tot 9,12 mln. ton. Toch dekte zij in het laatstgenoemde jaar nog slechts 10,5 pCt. van de consumptie van petroleumprodukten.

Een vergelijking van de cijfers voor Nederland met die van alle 20 landen leidt tot enkele belangwekkende conclusies. De bevolkingsdichtheid (859 per vierkante mijl) is verreweg de hoogste van geheel Europa. De bruto-kapitaalvorming, uitgedrukt als percentage van het bruto-nationaal produkt, ligt voor Nederland (met 23 pCt.) belangrijk boven het Westeuropese gemiddelde (16 pCt.). Het aandeel van Nederland in de totale invoer van de 20 landen bedraagt 7,9 pCt.; voor de uitvoer was dit percentage 7,7 pCt. (in 1955). Wat de buitenlandse handel per hoofd der bevolking betreft, worden de cijfers voor Nederland alleen iets overtroffen door die voor België-Luxemburg, IJsland en Zwitserland. Het aantal automobielen per 100 inwoners ligt voor Nederland belangrijk beneden het gemiddelde voor geheel West-Europa. Het aantal telefoons per 100 inwoners blijkt in de Scandinavische landen hoger te zijn dan hier te lande (Denemarken 20,1, Noorwegen 17,2 en Zweden 30,4, tegenover Nederland 10,3 telefoons per 100 inwoners).

Het grootste deel van het handboek wordt gevormd door 20 landen-hoofdstukken, plus korte hoofdstukken voor het Saarland en West-Berlijn. Een slothoofdstuk bevat inlichtingen over interregionale groeperingen, zoals de Benelux; vergelijkende cijfers over de kosten van het levensonderhoud (Washington D.C. = 100); schattingen over uitgaven voor reclame, jaarbeurzen, enz.

Voor een eerste oriëntering van geheel West-Europa volgens vergelijkbare indelingen der gegevens is dit handboek ongetwijfeld zeer nuttig.

's-Gravenhage.

Dr. J. B. D. DERKSEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De geldmarkt onderging gedurende de verslagweek weinig verandering. In verband met het begin van de nieuwe september/oktober kasreserveperiode, waarvoor het minimum-kaspercentage door de Centrale Bank op 6 pCt. werd gehandhaafd, waren de banken er op uit, hun tegoeden bij deze instelling te versterken. Dit bracht mede, dat er nogal wat callgeld werd opgezegd; de callrente werd daarom verhoogd van $3\frac{1}{2}$ tot $3\frac{3}{4}$ en vervolgens tot 4 pCt. De nood der gemeentefinanciën heeft ook de callmarkt niet onberoerd gelaten. De Bank voor Nederlandsche Gemeenten treedt nl. de laatste maanden, naar men in geldmarktcringen meent zelfs op vrij grote schaal, op als kredietneemster in deze markt, waarbij zij bereid is een flinke rente te betalen. Wellicht houdt hiermede verband het geluidloos en vrij roemloos verscheiden tijdens de afgelopen zomer van de officiële callgeldrente van $1\frac{1}{2}$ pCt., die zolang als een (overigens nominale) herinnering aan weleer was gehandhaafd.

Nadat de Schatkist, zij het niet zonder internationale stunts, vier weken lang op een positief tegoed bij De Nederlandsche Bank had kunnen bogen, stond zij op de

weekstaat van 23 september weer in de rode cijfers. In het spel van elkaar toeschuiven van liquiditeitstekorten tussen bankwezen en Staat, trok thans laatstgenoemde weer eens aan het kortste eind. Door schade en schande de laatste jaren wijs geworden, laten de banken zich nl. momenteel niet zo gemakkelijk meer verleiden om zich te over-eten aan nieuw schatkistpapier, hoe aanlokkelijk de daarmede te maken rente ook is. Zo leverde de vorige inschrijving op nieuwe promessen bij de Agent slechts f. 38 mln. op, terwijl er omstreeks de stortingsdagen ca. f. 140 mln. papier afiep. Bij de jongste inschrijving, op 27 september (storting 1 oktober), waarbij driemaands schatkistpromessen tegen een disconto van 4 7/8 pCt. werden aangeboden, meldden zich kopers voor f. 57 mln. aan; begin oktober loopt echter ca. f. 150 mln. oud papier af.

De kapitaalmarkt.

Op de internationale aandelenmarkten was het de afgelopen week weer niets gedaan. Wallstreet kwam per saldo weer lager en bleef nog maar iets boven het in het begin van het jaar geregistreerde laagtepunt voor 1957. Het ten tonele voeren van koopjesjagers en dekkings-aankopen van baissiers ter verklaring van een zich tijdelijk manifesterend koersherstel sprak boekdelen over de beursstemming. Twijfel, of President Eisenhower's inflatiebestrijdingsgeit de conjunctuurkool niet zal verslinden, althans lelijk toetakelen, vormt stellig een belangrijke factor bij de huidige mineur-stemming. Het nieuwste symptoom hiervan was het uitspreken van vrees voor lagere bedrijfswinsten in het vierde, nog aan te vangen kwartaal van 1957; met name is men beducht voor de oliewinsten.

Ook op de Nederlandse aandelenmarkt tierde het pessimisme welig, terwijl vermoedelijk baisse-transacties van de beroepshandel nog wat extra olie op dit vuur wierpen. De groeiende opinie, dat er althans voorlopig niets van devaluaties zal komen — het £ blijft het £, aldus de veelszins opmerkelijke uitspraak van de Britse Minister Thorneycroft in de I.M.F.-vergadering — droeg uiteraard niet bij tot een herleving van het inflatiesentiment. Zoals gebruikelijk, was procentueel de daling bij de internationale fondsen het sterkste. Ook bij de binnenlandse aandelen waren echter koersverliezen te constateren over een breed front, variërend van de zware industrie, als hoogovens en werven, tot het lichtere genre, als bijv. Kemo's Corset-fabriek.

De obligatiemarkt was eveneens flauw gestemd. De grote 3½ pCt. staatslening 1947, voorheen staffelling genaamd, die anders in verband met de dagelijkse inkoop door het Ministerie een rots in de branding vormt, was aan sterke verkoopdruk onderhevig. Slechts met kunst en vliegwerk kon het saldo koersverlies dezer obligaties tijdens de verslagweek tot 2 punten beperkt blijven. Wat de vooruitzichten op iets langer termijn betreft, hangt de noodzaak tot het aangaan van grote leningen ten behoeve van de gemeenten bij voortduring als een dreigende wolk boven de obligatiemarkt. De afgelopen week vormde het gissen naar de rentevoet van de komende volkslening van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten een druk beoefende bezigheid. Er op wijzend, dat 5 pCt. pandbrieven à 98 worden geëmitteerd, dat een 5½ pCt. obligatie-uitgifte der Hollandsche Disconteeringsmaatschappij van 1939 niet werd voltekend en dat de Nederlandsche Spoorwegen bereid zijn 6 pCt., elektriciteitsbedrijven zelfs 6½ pCt. te

betalen voor onderhandse leningen, gaf men dit nieuwe project onder de huidige omstandigheden weinig kans, indien de rente beneden 6 pCt. zou worden gesteld.

De situatie der gemeentefinanciën, die door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten in een brief aan de Regering onhoudbaar wordt genoemd, blijkt deze overheidsorganen in de praktijk tot een gans ongewone vindingrijkheid te prikkelen. Zo meldt De Telegraaf, dat een middelgrote gemeente in het midden des lands waar een nijvere burger een prijs van f. 250.000 met een zeeppoeper-puzzle won, deze heeft verzocht bij hem een kasgeldlening te mogen sluiten. Een ander voorbeeld vormt een bericht in dit blad volgens hetwelk het gemeentebestuur van Bloemendaal de instelling van een kattenbelasting in studie heeft genomen.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	13 sept. 1957	20 sept. 1957	27 sept. 1957
Algemeen		211,8	206,3	199,6
Internat. concerns		311,0	302,0	290,3
Industrie		141,2	138,7	135,6
Scheepvaart		137,6	133,2	132,8
Banken		109,6	109,2	108,0
Indon. aand.		91,7	89,7	87,4
Aandelen				
Kon. Petroleum	f. 209,50	f. 199,20	f. 193,40	
Unilever	382¼	379	360¼	
Philips	266	264	252	
A.K.U.	169½	164	153½	
Kon. N. Hoogovens	288	285	270	
Van Gelder Zn.	182¼	179½	179	
H.A.L.	154½	153	151	
Amsterd. Bank	196	198	196½	
H.V.A.	116	111¼	107½	
Staatsfondsen				
2½ pCt. N.W.S.		57½	57½	57½
3½ pCt. 1947		83½	82½	80½
3¼ pCt. 1955 I		80½	79½	79½
3 pCt. Grootboek 1946		81½	81¼	81¾
3 pCt. Dollarlening		89½	89	87¾
Diverse obligaties				
3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...		83½	83½	85
3½ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III		77¾	75	76
3¼ pCt. Nederl. Spoorwegen		83	84½	85
3½ pCt. Philips 1948		88½	88	87¼
3¼ pCt. Westl. Hyp. Bank		82¼	76	75
New York				
Aandelenkoersgemiddelde				
Dow Jones Industrials		481,0	468,4	456,9

J. C. BREZET.

RECENTE PUBLIKATIES

Mr. A. Seret: Uw bedrijf in de ogen van een ander; iets over public relations voor middelgrote en kleinere bedrijven. Publikatie no. 9 van de serie „In de roos”, Uitg. van het Nederlands Instituut voor Efficiency, 's-Gravenhage 1957, 23 blz., f. 1,50.

Deze brochure bevat een studie met betrekking tot de in- en externe contacten van een fictief bedrijf met ruim 100 personeelsleden. De problemen welke bestaan met betrekking tot het stelselmatig kweken en onderhouden van goede relaties met de maatschappelijke groeperingen, waarmede het bedrijf voortdurend in aanraking komt, worden behandeld. De publikatie eindigt met een tiental toegelichte adviezen.

Vereniging voor Belastingwetenschap: Stenografisch verslag van het debat over het rapport van de commissie tot bestudering van de juridische en economische aspecten van de voorrechten van de fiscus, gehouden in de vergadering van 26 januari 1957. N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn 1957, 25 blz.

BULL PONSKAARTENSISTEEM

BULL NEDERLAND
 ADMINISTRATIE- EN STATISTIEKMACHINE MIJ. N.V.
 VLIEGTUIGSTRAAT 26 - AMSTERDAM - WEST
 TELEFOON 80303

Praktijkdiploma Belastingrecht
Examen onder Rijkstoezicht
 inlichtingen schrift./mond. cursus:
 Kraaijenlaan 13, 's Gravenhage Tel. 339460

Adverteer in „E.-P.B.“

vacatures

H. BRONS Jr
 MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80*

MAURITSWEG 23
 ROTTERDAM

TNO

De **ECONOMISCH-TECHNISCHE AFDELING** der
NIJVERHEIDSORGANISATIE T.N.O. vraagt
EEN JONG AMBITIEUS MEDEWERKER,
 (ca. 25 jaar) met middelbare opleiding en
 verdere ervaring op 'economisch gebied (ec. bacc.,
 ec.cand. of M.O. Economie). Bereid zich in te
 werken voor de verrichting van techn. ec. studies,
 kostprijscalculaties etc.
 Technische feeling noodzakelijk, enige ervaring
 gewenst.
 Schriftelijke sollicitaties te richten aan het secretariaat
 van bovengenoemde afdeling, Julianalaan 134 te Delft.

Abonneert U op
DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie
 van:

Prof. P. Hennipman,
 A. M. de Jong,
 Prof. P. B. Kreukniet,
 Prof. H. W. Lambers,
 Prof. J. Tinbergen,
 Prof. G. M. Verrijn Stuart,
 Prof. F. de Vries,
 Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50;
 fr. p. post f 23.60; voor stu-
 denten f 19.—; fr. per post
 f 20.10.

Abonnementen worden aan-
 genomen door de boekhandel
 en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM

HET BUREAU VOOR GROEPSVERZEKERING
 van de
NATIONALE LEVENSVZERKERING-BANK
 en
DE NEDERLANDEN VAN 1845

vraagt voor de organisatie en acquisitie op het terrein van collectieve
 pensioenverzekeringen een

ervaren organisator

die na een periode van opleiding en na gebleken geschikt-
 heid in aanmerking zal komen voor één zelfstandige functie
 in een belangrijk ressort.
 Academische opleiding en kennis van het levensverzeke-
 ringsbedrijf strekken tot aanbeveling, doch worden niet
 vereist.
 Leeftijd niet boven 45 jaar.
 Honorering en pensioenregeling overeenkomstig het gewicht
 van de functie.

Sollicitaties met uitvoerige beschrijving van levensloop en recente pas-
 foto onder letters B.V.G. te richten aan de Directie van de N.V. Levens-
 verzekering Maatschappij van de Nederlanden van 1845, Groenhoven-
 straat 2, 's-Gravenhage.

Laat Uw
reisbureau
het U
voorrekenen

**vliegen is goedkoper
dan U denkt!**

De KLM verbindt
118 steden in 74 landen

Stelcon bedrijfsvloeren

De Meteor heeft een nieuw bedrijfsvloer programma:

STELCON platen en tegels worden thans gemaakt in drie kwaliteiten:

Stelcon

no. 1

- deklaag van staalbeton
Heavy-Duty

Stelcon

no. 2

- zeer harde minerale deklaag

Stelcon

no. 3

- basalt deklaag

drie kwaliteiten - drie prijzen

meteor beton

Stelcon de juiste vloer op de juiste plaats